Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган

(С В Е Т)

Орган Чечено - Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР.

ГАЗЕТА АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ | 86 (4377). | КЪОАТТА, 18 июль 1970 шу. | Мах 2 кап

КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

КПСС XXIV СЪЕЗДА НАКЪАДОЛХАШ

ЯХЬЕ БАЬННАБ

ЧIоагIа дегаш гIоздаьнна тIаьйцар Сунженски района «Путь к коммунизму» колхоза къахьегамхоша КПСС XXIV съезд хургхьаьнна КПСС ЦК Пленумо бахьам.

Из хоьи хезача дийнахь партийни организаце инициативах хургйолча съезда сийно цу сахьате шерра яхь ьыржар гуракь ялат чуэцача колхозхошта юкъе. ХIьэта 3427 гектара тIаре чуэна дезаш да гуракь дийна ялат. Из лошцича хана доа ца деш чуэна социалистически деккар тIа а яйца, балха тIа лакха хьоккамаш а доахаш дукха вах ба къахьегаш. ХIанзале хIара гектара тIара юкъара лаьрхIача 24,6 центнер кIа, 21,2 центнер мукх а оардаш 2530 гектара тIа хиипа ялат чуяйца баьннаб уж. Кхоачашъяь баьннаб пачхахьалкхеига уж культураш йохкира плая а. Иштта тьанах 2440 тони дезача 2484 тони кIа, 180 тонна метта — 196,9 тонн мукх, 50 тони езача — 55 тони горох ехкай хIакзле пачхалькхенга боахама къахьегамхоша.

Хургйолча партсъезда сийна ялат чуэпача механизаторашта юкъе, яьржача яхье хьалха баьннаб комбайнераш Литвиненко Николайи Черников Якови. ХIарапе 187 гектаре тIара ялат а хьекха, Николая 4877 центнери Якова 4814 центнери ялат яьрдад хIакале. Царел дукха тIехьабесабад кхьбола комбайнераш а.

А. МИХАЛЕВА,
Сунженски района «Путь к коммунизму» колхоза парткома секретарь.

АЙДЕННАЧА ХЬИНАРЦА

Политически къахьегамех хьинар айдена тIаьйцар «Малгобекнефть» НПУ тохаме кIоарга буруй деттача контора № 888 йолча буровой коллективо КПСС XXIV съезд хьеэлл, аьнна, баь хоам. Кердача лакхача къахьегамо тоаьнчашца съезд хьеэлла де дезае лерхIача бурувдеттараша доккхий социалистически деккараш тIаьйцад. Ераш да царех цхьадараш:

Скважина хеаал 2 бутт хьалха съезд хьеэллача дийнахь буруетеха яхха;

10 эзар сом ахчан средстваш, материалаш кхое; балха - хенах 85 процент пайда эца;

Коммунистически къахьегамо коллектив яхя сийлен цIе яхха.

Съезда сийна доаш тIаьйца уж лакхора деккараш толаме кхоачашдаре шоайла яхье баьннаб буровой бохллой. Дош кхоачашдаьй тIоркхи болаш, а. 25 июне доладаьд цу скважинаиа бурув тоха. Цхьабакъда, хIаназахьа 600 метр соагIа кIоарг'денний. ХIаьэ кондуктор Iочуяхийтара ствола балхаш цердев ба бурувдеттараш. Цул тIехьагIа дIаьо тохаргда бурув.

Опыт йоаз кадрова бохллой болаш ба буровой. Уж ба бурувдеттараш П. Н. Попов, З. А. Баталов, М. Х. Пентроев. Дукхача хана деиз кIоарга бурувдеттача скважинашка балхаш хьа ба уж. Сийлене дIахьу юбилейни вахта бурувдеттарий гIонча Эжербаев Вахас, Мирошниченко Ивана, Даандукаев Адама, слесараш Гетагажев Бекхоттас, Алероев Хьусена, лаборанташа Назаренко Валентинаси Лебедко Таисаси.

А. ЧЕРТОЕВ,
«Малгобекнефть» НПУ тохаме кIоарга бурувдеттача контора № 888 йолча буровой начальник.

КХЫ А ЧIОАГIАГIА КЪАХЬЕГАРГДА

1971 шера март бетта КПСС XXIV съезд хьеэлл, аьнна, баь хоам дегаш гIоздаелаш бокхха кхаъ хиина тIаьйцар тха цеха боллоша. Аьа деза, юбилейни шера оасаре къалет тха коллективо. 10 де хаиал хьалха кхоачашйир ах шера задани. Планах лаьрхIачул соагIа 20 эзар сома мальха продукци арахийцар.

Къьостта дика къахьийгар цеха коллектив бийнача июнь бетта. Заводе хьалхаре моттиги керара тела ЦIе байракхи тха цеха хьожайир. Цехе моттал ерригача заводе а белгалъяьннай Годзевич Владимир керте латта слесарий бригада. Бетта плаш 170 процент кхоачашйир цо.

КIезига бац цехе цIи хеза боллой. Уж ба новкъостий токарь Дарситов Махьмад, газоэлектросварщик Негодиов Иван, фрезеровщик Фарсов Анатолий, кхьабараш. Дукхачар хIанзлехьа вхе шера заданеш кхоачашьяй.

Цехе арахец мехкдаьттахошта чIоагIа эза продукци: IA-730 ахавтомат, пальцаш-качалкаш, колонный головкаш, цементировочни головкаш, канаташ тедь ножницаш, механизмаш Iочу а ухийташ хьалйоаха ноиипольнеш. Из продукци цхьаккха тIаьлт доцаш арахец цеха боллоша. Хальйта йиш йий из? Тхох тийша бегIача мехкдаьттахошта бокха хьоазам хург ма бий, иллеш кхоачашьяра Iатакъергда оаха далийта тIалат.

Съезда накъадоагIаш тхоай торонашка а хьежа керда деккараш тIаьйцад оаха: Юбилейни шера задани 25 декабре кхоачашъе; Планах лаьрхIачул соагIа 35 эзар сома мальха тIехдика продукци кийчъе; Балха хенах дикагIа пайда эца; Къахьегама оасаре лаьрхIачул лакхъе. Шоай дош кхоачашдара хьинар айдаь къахьег цеха боллоша.

В. КАЛУГИН,
Грозненски ремонтно-механически завода № 1 йолча цеха начальник.

Грозненски ремонтно - механически завода токарь ва Евдокименко Владимир. Пхе шера план хаиал хьалха кхоачашъяра яьржача яхье хьалха латт къона коммунист. 135 процент — иштта кхоачашъю цо юкъера лаьрхIача дийнахь балха норма. ХIьэта цун кулгаша арахеца продукци дикен тIехдикен мах беш заводера ара а йоал.

Дукхьал дика къахьегарца баталаьнна Iаш говза токарь Ше коммунистически къахьегама ударник хилара хьежжа цо хьинаре лакъа доаш завода, ерригача района общественни вахаре а. Из ва КПСС Ленински райкома член, халкъа дружинник. Шийна идейно-политически знанеш, профессе говзал лакхъю цо.

Сурта тIа: В. Евдокименко.
И. Пазеева сурт.

ФЕРМАШТА ШОРТТА ДОАКЪАР

Ялаташ чуэцар сакпа лоархIаме гIулакх да хьайбашта доакъар Iалашдар а.

Дулх, шура йоккара планаш кхоачаш а тIехкхоачаш а е вагтув баргба хьайбашта шортта йол, витаминни хьоар, силос, концентраташ Iалашъяьча фермай коллективай.

Укх шера каст-каста йоачаш хиларца дика хиннад даьгIенашка буц, лакха хьуакъам лу доакъара дIайийнача культураша а. Лоаша аьлча дика хьалаш долаш да. ДIадахача шерашкарчул дукхе дукхагIа йол, иштта кхьдола доакъар Iалашде йиш я вай колхозийи совхозийи.

13 июль хьатIакхоачеш республике Iалаш а я ахтах хьайцай 75 эзар тони йол е планах 34 процент. Соахк цу хана хиивачул шозза дукхагIа хул ва.

Цхьабакъда вай кхьйолча районашка геттара чIоагIа ледайло ю доакъар Iаландара. Иштта, Ачхой - Мартана, МалгIабика, Сунженски, Грозненски районашка эшачох хIвна Iалашъяь йол кхоалагIа дакъа мара дац.

13 июль тIаккхоачаш республике йол Iалашъярах йола

СВОДКА

план (проценташ)

Ачхой - Мартана	24
Ведана	1
Грозненски	25
Гудермесски	43
МалгIабика	23
Надтеречни	30
Наьсаген	41
Наурски	44
Ножай - Юрта	14
Советски	—
Сунженски	29
Урус - Мартана	70
Шаьла	50
Шелковской	48
г. Грозный	47
Ерригача республике гIолла	34
Юрта боахама министерства боахамашка	33
«Скотопрома» совхозашка	34
«Грозвино» объединене	41
«Консерваплодоовощ» объединене	46

СССР Лакхехьарча Совета Президиум харжарах бола

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СОЦАМ

Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето соцам бу:

СССР Лакхехьарча Совета Президиум ер состав йолаш харжа:

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель

Подгорный Николай Викторович — г. Москва, Ленински хоржама округа депутат.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателан заместителаш:

Яснов Михаил Алексеевич — РСФСР г. Иркутскерча хоржама округара депутат;

Ляшко Александр Павлович — Украински ССР Полтавскерча хоржама округара депутат;

Притыцкий Сергей Осипович — Брестски областера Брестскерча хоржама округара депутат;

Ниязбеков Сабир Билялович — Казахски ССР Петропавловски городской хоржама округара депутат;

Дзоценидзе Георгий Самсонович — Грузински ССР Самтредскерча хоржама округара депутат;

Халилов Курбан Али-Оглы — Азербайджански ССР Ленкоранскерча хоржама округара депутат;

Шумаускас Мотеюс Юозович — Литовски ССР Клайпедскерча хоржама округа депутат.

Ильяшенко Кирилл Федорович — Молдавски ССР Оргеевски хоржама округара депутат;

Рубен Виталий Петрович — Латвийски ССР Цесийскерча хоржама округара депутат;

Куратов Турабай — Киргизски ССР Тянь-Шаньскерча хоржама округара депутат;

Холов Махсадулло — Таджикски ССР Пенджикентскерча хоржама округара депутат;

Арутюнян Нагуш Хачатурович — Армянски ССР Егегнадзорскерча хоржама округара депутат;

Клычев Анна - Мухамед — Туркменски ССР, Небитдагскерча хоржама округара депутат;

Мюрисеп Алексей Александрович — Эстонски ССР Таллинерча городской хоржама округара депутат;

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь

Георгадзе Михаил Порфирьевич — Грузински ССР Гурджаански хоржама округара депутат.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума членаш:

Бельмуков Василий Иванович — Свердловски областера Первоуральскерча хоржама округара депутат;

Брежнев Леонид Ильич — г. Москва, Бауманскии хоржама округара депутат;

Буденный Семен Михайлович — Калмыкски АССР Элистинскерча хоржама округа депутат.

Гришин Виктор Васильевич — г. Москва Перовски хоржама округара депутат.

Канун Василий Михайлович — Винницки областера Бершадскерча хоржама округара депутат.

Конотоп Василий Иванович — Московски областера Балашихскерча хоржама округара депутат.

Кунаев Динмухамед Ахмедович — Алмаатински областера Алма - Атински - Ленинскерча хоржама округара депутат;

Машеров Петр Миронович — Белорусски ССР Минско—Советскерча хоржама округара депутат;

Микоян Анастас Иванович — Армянски ССР Еревански - Ленински хоржама округара депутат.

Орлова Галина Сергеевна — Иркутски областера Нижнеудинскерча хоржама округара депутат;

Петровский Иван Георгиевич — г. Москва Ленински хоржама округара депутат;

Пузова Зоя Павловна — Ивановски областера Ивановскерча городской хоржама округара депутат;

Рашидов Шараф Рашидович — Узбекски ССР Ташкентско - Ленински хоржама округара депутат;

Соболев Леонид Сергеевич — РСФСР Ставропольскерча хоржама округара депутат;

Табеев Фикрят Ахмеджанович — Татарски АССР Мензелинскерча хоржама округара депутат;

Толстиков Василий Сергеевич — г. Ленинграда Невски хоржама округара депутат;

Тывель Лина Григорьевна — Чукотски национальни округа Чукотскерча хоржама округара депутат;

Ценегов Сергей Степанович — Горьковски областера Сормовскерча хоржама округара депутат;

Шакиров Мидхат Закирович — Башкирски АССР Бирскерча хоржама округара депутат;

Шелест Петр Ефимович — Киевски областера Киевски - Жовтнерча хоржама округара депутат;

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль,
15 июль 1970 ш.

БАРХIАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ХЬАЛХАРА СЕССИ

ХАЛКЪА ЛОIАМАГIА, ДАЬХЕН ДУХЬА

15 июле Москве дIахо болх беш хилар бархIазлагIа харжа СССР Лакхехьарча Совета хьалхара сесси.

Iуйрийна 10 сахьат даьннача хана Йоккхача Кремлевски Двореце Союза Советов Къамий Советон хьаьна дIайолийр шоай заседани Зале хьахий дукха ба, кхьча мехкашкара дипломаташ, советски доахол дехьарен корреспонденташ ба.

Депутаташеи хьашашеи, ура а этта, чIоагIа, дIаьхаль тIоараш а деттеш тIаьйцар новкъостий Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. А. Кунаев, П. М. Машеров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, Д. Ф. Устинов, В. В. Щербицкий, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев.

Председателах деш вер Союза Совета председатель депутат А. П. Шитиков. Цо хоам бир, сессе председателал деш волчунга СССР Министрий Совета Председателагара депутатагара А. Н. Косыгинагара укх тайпара заявлени кхаьча хилара:

«СССР Конституцие хьежжа а СССР правительство вIашагIйоллараш вала дош СССР Лакхехьарча Совета дуьнца оттадаь хиларца дувзаденна е, СССР Министрий Совето ший деккараш кхоачеленна хилар а лоархIаш. Лакхехьарча Совета хьалхашка ший полномочеш Iойохк.

СССР Министрий Совето дех шугера цу хьалхехьа Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Советага хоам бер».

Къамаьл де дош далар КПСС ЦК Генеральни секретара депутата Л. И. Брежнева. ЧIоагIа тIоараш тохеш тIаьйцар из депутаташа хьашашеи.

Депутата Л. И. Брежнева къамаьл

Новкъостий депутаташ! Вай адийгIар СССР правительство ший полномочеш Лакхехьарча Совета хьалхашка Iойохкаш хилара хьакъехьа аьнна хоам. Цунца дIовзаденна Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето гIадаллагIа из шо хьежийта дIачулу СССР Лакхехьарча Совета партийни группан палатай старейшиней совещане хьалхашка новкъост Косыгин Алексей Николаевич ваха а СССР Министрий Совета Председателала хьожаварах йола предложени (ЧIоагIа, дIаьхха тIоараш тех).

Новкъост Косыгин Алексей Николаевича тIадилла лаьрхIад СССР правительства состав Лакхехьара Совет хьажийта дIачуДилга. (ТIоараш тех).

СССР Министрий Совета Председателан вала зейъенегIа СССР Лакхехьарча Совета ийсесно ража а йолаш укх тайпара соцам тIазэ:

«Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето соцам бу:

1. СССР правительства ший полномочеш СССР Лакхехьарча Совета хьалхашка Iойохкаш хилара СССР Министрий Совета Председателa яь заявлени тергаме ийца.

СССР Министрий Совето ба болх къобалбе.

2. Новкъост Косыгин Алексей Николаевич СССР Министрий Совета Председателалла хьожаве а СССР правительства хьакъехьара предложенеш СССР Лакхехьарча Совете хьечулуга цунна тIадилла а.

3. СССР Лакхехьарча Совето СССР правительство вIашагIйоаллалца йолча хана ший деккараш кхоачашделга СССР Министрий Совета тIадилла.

Цул тIаьхагIа къахьегамах долча ССР Союзен союзни республикий законодательства Лардий Проект хьаьа болабелар депутаташ. Ден повестка цу пунктах лаьца доклад йир ВЦСПС секретара депутата В. И. Прохорова.

Депутата В. И. Прохорова доклад

Вай халкъо ленински да аьнна хьахкаьйкадьь 1970 шу йоккхачеч езача событех дизза да, боех В. И. Прохорова. Марксизма-ленинизма илеца тоьар къахьегга дахьехка доле В. И. Ленин вай 100 шу дизар деккаро чуйосаль дика уйла хIана а дег чура дIалланза да вай массаьа а. Июнь бетта СССР Лакхехьарча Советe хиаьа хоржамаш нердача визача ерригача дукенга дIахьекдар советски общество йохаргйоаца дIьоагIо йолаш хилар, Советски Союза халкъий вежарихь, дола сийлахь - доккха доттагIал, болхлой класс, колхозни ахархой, советски интеллигенце Коммунистически партенe гонахьа моккхаз санна чIоагIа кхоаенна хилар, коммунизма гIулакха уж мутIахьа хилар.

Вай мехка вахаре йоккха события а хинна дIаэттар иоде хиина КПСС ЦК Пленум. Пленумо йийцар «Юрта боахама дахьера парте аргIанара деккараш» яха КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева кIоарга чулоацам болаш йола доклад. Пленумо тIаийна соцам вай пара [illegible] документ да.

Укх деношка хиинача КПСС ЦК Пленумо решени тIаийцай Советски Союза Коммунистически парте аргIанара XXIV-гIа съезд 1971 шера март бетта гулъе аьнна. Шеко хила езац, парте съезда ше йола хийчо вай мехка къахьегамхоша политически къахьегамех хьинар керда айдарна белгалйоаккхаргйоаш.

Белгалйоалаш фект я керда херхача Лакхехьарча Совета хьалхарча сессе ССР Союзен союзни республикий законодательства Лардаш санна долча лоархIамеча закона Проект хьажаш хилар а.

Къахьегамах дола законодательство вай мехка хьехааре дегIабахара, белгалъоенахь, доклайчива, В. И. Ленина кIеранца дувзаденна да. Цо увкъарчаа доацаш дакъа а лоацаш Советски Iаьдала этапара хьалхарча декретанка белгалйир кхалкьахен кхувен бокгIарийн балха хенеи салаIара хенеи нормаш, къахьегама хьалаш, хIьэта 1968 шера кийч а дась тIийлар Октябрьски социалистически революцена къахьегаме карагIдаьнна сийлахь - доккхий хIамаш юридически чIоагIдаь дола къахьегама хьакъехьарча законий эттара хьалхара Кодекс.

1922 шера октябрь бетта тIаийна хиинача РСФСР шоалагIча къахьегама хьакъехьарча законий Кодекско кердиир боллоштен гIулакхерча вахаш йола къахьегама гарантеш.

Къахьегама даькъе болхлойн гIулакхерча хьакъи бокъонца гаранти луш доача, советски халкъа оалангара хьаштаеш дойзни хьахьохкача социалистически законодательства лоархIамегIарча доакъоех цаI да къахьегамах дола Советски пачхахьалкхен законодательство. Социализм хьалхеча ерригача этапашка Коммунистически парти Советски пачхахьалкхено хьалхашка уттаьаь деккараш кхоачашдаре гIулакха бокхача лоархIаме хиннад къахьегамах дола законодательство.

«ХIаранегара цуп хьинарга хьежжа, хIоранна — цун къахьегамга хьежжа» яха социализма принцип кхоачашъяр духьа доаттабаьча къовсамe керттерча герз цаI хиннад из. Цо новкъостал аьа къахьегамхой балхаш вахарех хьалаш тоадара.

Коммунистически общество кьаьлача хьалашка къахьегама законодательства гIулакх да деза социалистически къахьегама отношенеш дIаьа кегIйоахаш тоаяра, къахьегамах мах хадарах йола социалистически принцип леррагIа кхоачашъяра, новкъостал ду къахьегама оасарле хаддамза лакхъяра а цу ларда тIа къахьегамхой материальни хьал тоадара а.

КПСС ЦК декабрьски (1969 шу) Пленумо хьалхашка оттадаьча деккарашка хьежжа советски экономика дегIакхуьйича хIанзарча этапе кхы а дукхагIа лакхлу общественни производства эффективность а йоаргI, къахьегамцаре экономически стимулех нийса дукхагIа хьалийтара, хIьэта этгара хьалха, Iилманеи техникенеи карагIдаьннараш юкъехахьарен парех пайда эцарен, къахьегама дисциплина чIоагIъяра, балха оасарле лакха йолаш творчески къахьегара аьттув бола хьалаш Iалашдара даькъе кхы а дукхагIа лакхлу Советски къахьегама законодательства лоархIам.

Къахьегамах дола Советски законодательство вай пачхахьалкхен бера лоархIаме инструмент я социальни деккараш кхоачашдара, бухсоппача кхаьчача коммунизм бокъонашка нотьалга Iалашдеш дола, къаьйгам общественни хьисане вIаштIехьбаккхара дикагIа дола тайпа чIоагIдаран дегIакхувлараш. Из ший чулоацамга дилача а, формага дилача а бокъонца вай общества политически экономически деккараша ма яххара а хIара болхлочох гIулакхерча сага кхетадергдолча тайпара а хиаа деза.

1970 шера 12 июнерча хоржамайта хетаь хиинача Бауманскии хоржамий округа харжардой собране ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева белгалдаьккхар «Советски законодательство эргадоахаш тоадара беш йола болх вай эшташа, шоеш долча тайпара чIоагIа, нийса болаш а долаш, общество хулаш йола процессаш нийса хьахьувкхергйолаш дIахо бахьа безаш» хилар.

Из указани шо ма ярра къахьегамах долча законодательствана а йоагIаш я. Советски къахьегама законодательство хьахилча дена дукха ха яьнна. Къахьегама законодательство дегIакхад керттерча даькъе къаьст-къаьста законодательни актаца тIаийара наьъха ца. Цу тайпара, вай мехка хиина Iалъмате доккхий политически социально - экономически хувцамаш дизза хьахьоххаш йоацача Iальмате дуккача общесоюзни республикански нормативни акташа нийсбеш ба хIанз СССР-е къахьегам. Къахьегама долча законий Кодекса дукха положенеш шоай лоархIам дIабаьнна а юкъе ца кхухьаш я а.

Къахьегама даькъера общественни отношенеш правови кьакъапа нийсъелга дIахо эргадоахаш тоадара къахьегамах йола законодательства лардаш тIаэцизе эргъяц, хIьэта уж оттаелга СССР Конституце ССР Союза компетенцегIа а лаьрхIад.

СССР Лакхехьара Совет хьажийта хьачуеннача къахьегама хьакъехьарча ССР Союзен союзни республикий законодательства Лардий Проекта тIа юсаш а В. И. Ленина дакъа лоаьаш дуй кулгалден оттадаьча къахьегамах долча РСФСР законий Кодекса керттера положенеш. Уж положенеш социализми коммунизми хьалъяра практике дуккача шерашка баьча тохкамах чекхъяьнна а бокъонца къахьегамхой хьашташа ма яххара а я.

Систематизировании хьесапе йолча Лардий Проекто чулоац дIахо республикански кодексашка ма ярра кийчъергйолаш йола къахьегама законодательства юкъара нормаш. Цу цхьай хана къахьегамах долча законодательства оттаю керда принципиальни, болхлоштен гIулакхерча вахаш тегарантеш дIахо йоккхий ярытIеранаь положенеш.

Къахьегамах долча ССР Союзен союзни республикий законодательства Лардий болхха политически социальни лоархIам санах латт хьача, из латт, Советски пачхахьалкхен исторе чухь эгара хьалхара ерригача Союза юкъара бIарча ваI дола, коммунизм хьалъеча хьалашка хьаштаца-Iаш. сийлахь - доккха лерхIар коммунистически общество хьалъелга хиларца цхьоагIа вIашагIдувзабенначa болхлойн гIулакхерча мах хьее къахьегам нийсбеш йола ерригa керттера нормаш чулоацаш дола къахьегама хьакъехьара Закон из хургхилараx.

Докладчико белгалдоаккх, социалистически строй къахьегамхошта къахьегама гарантей лакха болраш Iалашбеш хилар. Цхьаьна а тайпара царца нийсъала йиш йоаш ца капиталистически мехкашкарча къахьегамхой социальни бокъонаш. Къахьегамах долча законодательства Лардаша нийсно берригача болхлойн гIулакхерча мах хьее, цу даькъе къахьегама договорагIа колхое балха болча нахьа, общественни организацейн потребительски кооперацен болхлой а, хIьэта иштта къаьст-къаьстача гражданий шоай доалахьарча вIагIарча боахаме болх беш болча нахьа а къахьегама отношенеш, цар къахьегача моттигига ца хьожаш. Цунна цхьаьна Советски къахьегама законодательства болхлойн гIулакхерча нахьхен къаьст-къаьстача категорей къахьегама хьалашта хиланза аргIона дифференциаце а оттаю, не гахь санна производственно-технически, организационни, климатически, кхача башхалонашта эшаш моттиг нийсъенна болх хуле.

Лардий Проекта магайташ балха дIадацача хана кхел-маIа хиларга, расага, къаманга, дьнацярча гIулакхашка хьежжа цхьаккха тайпа хоаш а ца хоаш а доазун оттаделга е озабезамаш делга.

ХIара болхлочун е гIулакхерча сага къахьегара бокъо кхоачашъяра принципагара хьайоагIаш я шоай къахьегамах специальностага, квалификацега е къахьегама договора тIа белгалдьче гIулакхага хьежжа пайда эцара йоле керттера бокъо а. Цу бокъонца гаранти лу Проекта 12 статье тIа къахьегхане, болхлочунгара е гIулакхерча сегагара къахьегама договора тIа белгалбанза бола болх кхоачашбелга цергара хьадехар администрацена дехкаш йолча норма, нагахь санна производствана эшаш е болх сеца моттиг нийсъеннаеца.

Общества хьаштеш теркал я деш шоай лоIаме балха моттиги тайпен хоржилга бакъдеш да белгалъяь ха йоацаш даь къахьегама договор, цо вIира хьалхагIа администрацега хоам а беш, юкьдаккха болхлойн гIулакхерча нахьен бокъо бакъеш йолча Проекта 16-ча статьяе а. Цунца цхьана болхлой кадраш балхаш тIа чIоагIъяьлайтар духьа Лардий Проекта 55-ча статья тIа оттадаьд цхьан предприятие, организацие, учреждене йIаьххача хьанен даккха хIама доацаш боах барах поощрени ергйола гIулакхаш.

Общественни къахьегамо дакъа лецар къахьега могаргдолаш волча хIара гражданина сийлахьен деналeн гIулакх да, хIьэта из хила йиш йолаш дац эксплуатаци ечен хьабе болх боацаьен капиталистически общество. Йоах дIахо докладчика. Из да советски халкъа карагIдаьннача, сийлахьдоккхийча хIамаех цаI. Гарантированни балха вахара йолча бокъонаца юв Лардий Проекта тIа (2 статья) гарантировании пачхахьалкхенгара алапи нийдара бокъо, балха деши балла кIирав, едаш а тIаьха хIара шера телача отпуский йIоахала хьакъехьарча законодательствага хьежжа салаIара бокъо, упаццIеначен кхераме доацачен къахьегама хьалаштa, мах боацаш профессиональни кийчо ярай мах боацаш квалификаци лакхъяран йола бокъо, профессиональни союзашка вIашагIкхетара производстванца доалдеча дакъа лаьцара йола бокъо,

(Йистедоалар 2-ча оагIо тIа).

БАРХIАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ХЬАЛХАРА СЕССИ

ХАЛКЪА ЛОIАМАГIА, ДАЬХЕН ДУХЬА

(Долалур 1-ча агIо тIе).

пачхьалкхен социальни страхованен къоналла, хIьзта нштта пенсеш хилчей болх бусаргбоьнача баьнчен пенсешна IалашбарЕн порядкагIа материальни IалашбаЬ хилара йола бокъо санна йола болхлойн гIуллакхерчs наьхен верттера бокъонаш а.

СССР къахьегамхой цу еррига социальни бокъоний чулоацам хьобелл Лардий Проекта йоьгIйоагIача разделашка.

Советски къахьегама законодательства лоархIамегIара дехкар да къахьегама овсарле лакхъара, общественни производства эффективность Iилманен техникаен карагIаьлеларш юкъеяккхаьра лерда тIа айяра новкъостах деага.

«Къахьегама овсарле, — дийхад В. И. Ленина, — из, бухсоннача кхачьача, эгара лоархIамегIардар, эгара керттердар да керда общественни строй котъаккхараЙ. Къахьегама овсарле лаккхъиларах, аллха цунах, тийша да аланн лаккхъулга, халкъа ацача материальни культурни хIамашка дIаухийташ йола общественни фондаш алсамйоахилга. Советски пачхьалкхен экономически оики оборонни низи чIоагIбелга.

ХIаца а дIалорча шерашка а, КПСС ЦК декабрьски (1969 шу) Пленума социам тIа белгал ма диккхара, вай боахама политика юкъмоттигера лакъа да общественни производства эффективность лакхъяр, халкъа бохаме дерригача доакъошка къахьегама овсарле дикка дIар.

Общественни къахьегама овсарле сихха лаккхъергIола керттера средство — Iилма-технически прогресс сихъелга. Цуи толам балга дукхлача хьале болхлой, инженерно - технически болхлой, Iилманхой, конструкторий, управлене аппарата, планови органий болхлой квалификаци боарамах, вешта хьача керде техника хьакхолшаш, цунах пайда эцаш, цунна доал деш барий квалификацех тийша ба.

Къахьегама овсарле лакхъяра факторах хиларах тарра, болхлойн гIуллакхерча наьхен квалификацен образованен боарам лакхбелга IалашдарЕ лаьккъе кIелигача лоархIаме дах законодательство а. Лардий Проекта тIа йоккха моттиг хетаьй кайрай квалификаци лакхъяра дешашта. Проекта шолагIча статья тIа чIоагIду вай мехка къахьегамхошта карагIдьйначе доккхйча хIамаех цаI — мах боапаш профессиональни кийчо ераш квалификаци лакхъяран йола болхлойн гIуллакхерча наьхен бокъо.

Лардий Проекта тIа къастта корта (Х корта) ба цхьан ханка болх а беш дешаш болча болхлоштен гIуллакхерча наьхен льготеш кIарах. Законодательства чIоагIъю квалификационни разрядаш лаккъеча е лаккхоча балха тIа бохийтача хана болхлоштен гIуллакхерча наьхен производственни дешар дикка чаккхаккхар, пар общеобразовательни профессиональни кийчо, хIьзта ишта цар лакхера е юкъера специальни образовани лаккхар теркалдаш йоле правило.

Социалистически экономика легIайоаллара наькъе дикка боккхача лоархIаме а ишта материальни белам совбаккхара ленински принцип а. Цуи лоархIам кхы тIа чIоагIбеннаб планированен экономически стимулированен кердача системага доаларча дуьзаленна.

Лардий Проекта тIа чIоагIъьый къахьегама овсарле лакхъяра материальни стимулировани яра правови формаш.

Лардий 35-ча статья указани я къахьегамах мах талара хIана лелаеш йолча системайл совгIа предприяте шера баьча балха итогех пайда тIара хьаеш йолча материальни поощрено фондера болхлоштен гIуллакхерча цахаи хIара шера вознаграждени тела мегаргхиларах даьше.

Болхлоштен гIуллакхерча наьхен премеш телара хьежадаш доле айча диватIен вийсагIен дIаяхийтара цу статьъс чIоагIъю премеш теларах йола положенеш предприяте е организаце администраце профсоюза фабрични, заводской, моттигерча комитетица дагаьнначул тIехьагIа чIоагIъеш йола правило.

Вай общественни строя гаранти е ец, советски гражданашта шерра бокъонаш еларо лерI, берригача гражданашна общественни хьалхашкара шоай декхараш дизза кхоачашделга. вIаштIехьбаьнчен сакхетамен болча къахьегама дисциплина йолаш хулга, йоах В. И. Прохорова. Социалистически дисциплина тарлаш гражданаски векхар кхоачаш на дарца, пачхьалкхен хьашташта не деш долча молагIча гIуллакхашца. Къахьеган вIаштIехьбаккхара даькъе тардеш хилча цуи малак да къахьегама дисциплина тешаме кхоачашъяр.

ХIанзарча индустриальни производства хьалишка, Iилман техникан прогресс къастта интенсивни а хIьзта производственни декхараш тIа-тIа чоалханегIа а хулаш латтача хана, боарам боаккхаш чIоагIа лакхлу сакхетамеча къахьегама дисциплина лоархIам. БерригачЕ халкъа боахамо боарранагIа болх бара хилийзо даргдоаца хьал ди из.

Вайна хов къахьегамн дисциплина чIоагIъяра В. И. Ленина мел боккха лоархIам баьб. Цо белгалдаьккхад, «..экономически легIаахара хьел да къахьегамхой дисциплина лакхъяр а...», аьнна.

Советски Iаьдал латтача шерашка Коммунистически парте, цуи ленински Централи Комитето Iедаьмата боккха организаторски кхетамен болх баьб къахьегамен пачхьалкхена дисциплина чIоагIъяра. Дукха а дукхагIа болча советски наха шIена бу болх, хIара денначуча вахара хилаизе даргдоагIо хIама а хиина

дIаеттаб царна къахьеган. Къахьегамна цу тайпара гIуллакх дилер бахьан холаш мара вIаштIехьдаьннадаш вай мехка коммунизм хьалъяра даькъе селлара доккхий толамаш даха.

Цхьабакъда, цIена къахьегача дукха а дукхагIа болча нах юкъе шIена бошараш а, дисциплини йоалаш, общестаниа хьалхашкара шоай бехктокхан на кхетабеш коллективанa, производства, халкъа боахама, общестаниа дюкха зе деш йоле болхлой а ба.

КПСС ЦК декабрьски (1969 ш.) Пленумо хьахайтад, къахьегамен производственни дисциплина чIоагIъяра тахан къастта уйла тIаяхийта езаш хилар. Пленумо тIадожадаьд законаш кхоачашдара, тIайца решенеш, оттаьп планаш тешаме кхоачашъяра лоаттабу тIахьоцаш, балха тIаравуккар, малараш тIехьахар, социалистически доалахье лечкъар санна долча антиобщественни гIуллакхашта духьела лоаттабу къовсам чIоагIбелга. Халкъа боахама дерригача доакъошка дисциплина лаьрххIа чIоагIйола аьнна парте дIалийхар низза хьаллар городерча а юртарча а дукха миллионаш болча къахьегача наха.

Сакхетаме къахьегама дисциплина дIахо чIоагIъяра гIуллакха боккхача лоархIаме хала дезаш да къахьегамах дола законодательство. Лардий проекта тIа белгалдоаних, къахьегама дисциплина леладелга, халкъа рузкъа кхомбеш леладелга пачхьалкхено оттадь къахьегама боарамаш кхоачашдийга беррига болхлойн гIуллакхерча наьхен доала декхар хилар.

Лардашка чIоагIъу къахьегама дисциплина леларча доле общества гIуллакхаш, толаме болх барах пособренн ергIола гIуллакхаш а къахьегама дисциплина телхаерашта воздействи ергIола гIуллакхаш а оттаду.

Боккхача лоархIаме а 35-ча статья тIа оттаь болхлочун дисциплина боарамо, ший декхараш но тешшаме шIена кхоачашдаро тайп-тайпара льготаш совлеешаш эна цунна бокъо луш йола положени. Цу статья тIа аьннад, социально - культурни чуйеча шIенаш дакъе совлеешаш льготаш тел эгара кхалларча аргIанна шоай къахьегама декхараш толамен цIенен кхоачашдеш болча болхлоштен гIуллакхерча наьхн.

Цу тайпарча болхлошта совле лу балха лаккхача хина а.

Уж правилаш законодательство тIа дукхаьшкъ чIоагIъеш а.

Къахьегамхой балхен салаIарен хьалаш тоадара, пар материальни культурни боарам дIахо айбара лоашаш массеха шенна Коммунистически парте, Советски пачхьалкхен, профсоюзий, комсомола, кхыча общественни организацей теакама юкъмоттиге латташ. Укх тIаьхьарча шерашка цу дакъе доккхий гIуллакаш чакхдаьхад.

Лардий Проекта тIа боккха моттиг хетаьй къахьегамхой хьалел долча дешашта. Белгала аьнна, цу тIа йоах, лерттIа йола балха ха кIирана 41 сахьатал дукхагIа хила йиш яц. Экономически хиланза дарглоевн сов тайпен хьалиш вIаштIехьлохарр хьежжа кхоачашлерга лоашагIа долча балха кIирага доаплара. СалоIаш шн да а долаш пхи денакхь болх бу кIира балха хенах кертерa режим санна лоархIаш да.

Лардий Проекта тIа чIоагIа уйла тIайохийт балха вьттув боле хьалаш вIаштIехьдахара лерца та къахьегам лорабара. Доклада тIа белгалдоаних, халкъа боахама дерригача доакъошка къахьегам лорабара тIеерзаь мероприятеш чакхьяхара хьаенаш доле ахчен вай мехка шерра-шера дукхагIа хулаш хилар. Нагахь сонна 1969 шера-цу гIуллакхашка дIадахийта ахча 439 миллион сом хиннадале, 1969 шера цхьа миллиарда сомега кхоачаш дукхагIа хилар да, эшта а ахча 2,5-зза.

Къахьеган лорабара даькъе Лардий Проекта тIа къастта льготаш оттаю кхалнаш кхуш боагIараштен.

Социалистически демократи шерьяпен эргаькила тоаран белгалагIа йолча агIонех цаI я профессиональни союзий бокъонаш дIахо шерьяр. Лардий Проекто чIоагIъю халкъа боахам легIабалабара пачхьалкхен планаш уттачен кхоачашъечен, материальни финансови ресурсеш екъарен царех пайда эцарен лекъаш къестадеча декъа лацаре йола профсоюзни органий бокъо. Производстваьа доал дара даькъе предприятейн организацейн коллектаваштa шерра бокъонаш дула оттаду.

Лардий Проекта тIа оттадаь, къахьегамен алапен хьалаш няйсдалга, общественни потреблене фондаех пайда эцаьга предприятешен лакхе латтача хар организацен профессионални союзашна цхьана е царца дагаьнначул тIехьагIа деш хилар.

ДIахо доклада тIа дуви вай мехка тIа-тIа шерагIа легIаухаш латтача пачхьалкхен социальни страховане дешай хьакъехьа, белгалдоаних, къахьегамхошта эшаш дола социально - бытовой хIамаш кхоачашдарна, юозаенн цхьайола лоархIаме пачхьалкхен функцеш юкъарчал доапаш кхоачашбелга, цу даькъе пачхьалкхен социальни страхованена, санаторей, салоIача цIеной, туристски базий шеррача сета доал делга профсоюзех тайна царга дIаденнад, церна тIаьндаш къахьегамах доле законодательство, къахьегам лорабарах кхерамазен техникахн йола правилаш кхоачашъяра тIахьожам лоаттабара декхар.

Лардий Проекта тIа оттадаьц ишта шоай къахьегама бокъонаш хьалташ сугарa гIоала лорадайтара йола болхлойн гIуллакхерча наьхен бокъонаш чIоагIбелга а.

Къахьегамах долча законодательства Лардий Проект кийча а я, СССР Лаккхехьарча Совета ер сесси хьажийта хьачусниар СССР правительствон ВЦСПС-и а, йоах В. И. Прохорова. Проекта тIа чIоатIа болх баьб палатай законодательни предложеней комиссеша а хIьзта укх тIеххьарча этапе Союза Советен Къаний Советен кхыча массазарча комиссеша а. Болх баьб къахьегамен алапен дешашта йолча СССР Министрий Совета Пачхьалкхен комитето, СССР Лаккхехьарча судо, СССР прокуратура, СССР Министрий Советерча юридически комиссеша, дукхача практически Iилмаш болхлоша дакъа а лоацаш.

Лардий Проект юкцийтара ахьадолча журналаш тIа, Iилман юридически кепайоазон тIа арайыкха хиний. Проектах лаьца гражданаша, предприятей, организацей, учреждений коллективаша тайна дукха предложенеш замечанеш лаьрххIа уйла тIа

Шоай маIанга диллача пайсача а, цхьабакъда, массанахьа цхьатарра мегаш йоацича а дукхача предложенеех пайда эцаргба къахьегамах долча союзни республикай законий кодексаш кхийоли нормативни актеш

кийчъеча хана.

Къахьегамах долча СССР Союзен союзни республикайн законодательства Лардаш тIазпар — вай общества вахаре йоккха событи. Лардаш боккхача лоархIаме хургья къахьегама отношенеш даькъе социалистически законность чIоагIъяра, советски демократи легIайоалаяра юкъе общественни пачхьалкхени строй чIоагIъяра юкъе керда дакъа лаьар хургда царех. Цар новкъостал лергна болхлошен гIуллакхерча наьхен санна, ишта предприятейн организацейн администраце а шоай бокъонаш декхараш лерттIа кхоачашдара, къахьегамен производственни дисциплина чIоагIъяра, балха овсарле лакхагIа йолаш къахьега, производствана доал деча юкъе болхлойн гIуллакхерча наьхен хьинаре дакъа лаца йиш хулийтаргйолаш доле хьалаш вIаштIехьдахара.

Къахьегамах долча законодательства Лардаш тIазпаро цIайкха а кхы цIаьхха а дог теше а деш хьаьвокх, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева хьэхарна тайпара, эггара дIахергIа йолча капиталистически мехкашкарча къахьегамхой доьнаш дола хIамеш вай халкъа социализмо декна хилар: капиталистий Iазапах мукъадаккхар, кхоана доагIача денах дог тийша хилар. Советски наха хан эксплуатаци ярах фий, хьабе болх ца хилар кхар фуд, хIьзта цIаккха доврг а дац уж фу хIамаш да».

Шеко яцла ягIаш, йоах докладчика, къахьегамах долча законодательства Лардаш тIазцар Коммунистически парте, Советски пачхьалкхено къахьегамхой еш йоаккхо керда, къаьстта хьахьокхар санна, «Долла хIама сага духьа, сага ираза» аха Коммунистически парте программий йозуи ший байракха тIа латташ йолча вай социалистически общества къахьегама терко еш сий деш хилар хьекъокхар санна лоархIаргда дерригача вай халкъо.

Содоклад йир Союза Совета законодательни предположеней комиссе Председатела депутата М. С. Соломенцева.

елар СССР правительство —СССР Министрий Совет дохарах долча дешна.

Къамаш де дош, цу дIаьхдаь тIоараш а тохаш тIайцача СССР Министрий Совета Председатела депутата А. Н. Косыгина.

СССР Лаккхехьарча Совето тIахилларах А. Н. Косыгина чIоагIъяра юкъейоалаю КПСС Централи Комитето, Лаккхехьарча Совета партийни группа, палатий старейшиний советаша могаь СССР Министрий Совета состав.

Новкъоста А. Н. Косыгина цIараш йоах СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместителий, СССР Министрий Совета Председатела заместителий, СССР комитетий председателий, правительстви кхыча члений поставка бохийтача кандидатий, СССР Конституце 70-ча статьяга хьежжа шоай гIуллакха тIа хиларах Министрий Совета состава юкъе болкача союзни республикай Министрий Советий председателий.

Лаккхехьарча Совето цхьа барт а болаш чIоагIъю СССР правительства состав — СССР Министрий Совет.

Депутата М. С. Соломенцева содоклад

Палатай законодательни предположеней комиссеша йийцай, йоах цо, СССР Лаккхехьара Совет хьажийта аьнна СССР Министрий Советон ВЦСПС-ой кхачаяннa, къахьегамах долча ССР Союзен Союзни республикайн законодательства Лардий Проекта дIайа из йизза къовбла а ю.

Вахара дерригача декъашта советски халкъа карагIдийнна Iаламате доккхий хIамат къахьегам коммунистически вIаштIехьбаккхара вай мехка къахьегамхошка детаре чухь эгара хьалха шовшта, шоай общестаниа болх бе торо хинна хиларца дузаделлна да.

Советски экономика легIаккхулара керттера достам ба, парте XXIII-ча съездо КПСС ЦК декабрьски (1969 шера) Пленумо из белгалдаьккхача тайпара, Iилма-технически прогресс сихъяре, къахьегам вIаштIехьбоаккхаштен производстваьа доал делга эргIадовхам тоадара лара тIа общественни производства эффективность дIахо лакхъяр.

Укх шера июль бетта хиннача парте Централи Комитета Пленумо юрта боахам дIахо легIахулара программе оттаьй. Юрта боахама материально-технически бахе ма могга чIоагIъяр, юрта боахама производства интенсификаци лакхъяр укх гонгарча хана царне вонгIо халкъен керттерча эгара хьаьнарча аргIанарчн декхарен цаI да.

Коммунистически партен Советски пачхьалкхеной белгалдоаних М. С. Соломенцева, къастта уйла тIайохийт общественни производительни низаш легIаахара боаран кхы а лакхагIа айбар, халкъе торо лакхъяр, къахьегача сага болх бара, лешара, селатара, физически дудоанен легIаахара, хьинар дикагIа тIаллахийтара эгара каргIатагIа доле хьалоаш хилийтар духьа къахьегама овсарле деш лакхъяра.

Вай мехка боккхача лоархIаме да болхлойн гIуллакхерча наьхен къахьегама гIуллакхаш нийсдеш доле къахьегамах доле Советски законодательство.

Къахьегамах долча законодательства Лардаш оттаелга СССР Союза мукъагIа лаьрхIад СССР Конституце. Цхьабакъда, хIанзалла хиннача болхлойн гIуллакхерча наьхен къахьеган нийсбеш йола керттера положенеш чулахье ерригача Союза бIарча цаI йола законодательни акт. Духьал из тайна акт хургья СССР Лаккхехьарча Совета ер сесси хьажийта хьачуйтина Проект а болаш йола къахьегамах долча законодательствай лардаш.

Проекто чулацай къахьеган социалистически вIаштIехьбаккхара лара йола принципаш: цу тIа хьахьокх сага сага эш йола мехаутачи кхы цIаккха хург а йоааш дIаьыккхача общественна къахьеган царгIата хилар.

Социалистически общественни строя доьда материальни моральни белам совбоаних къахьегама результаташ дикагIа хилийтарца, общественни производство хаддаза легIаккхуларен эргайоахаш тоаярцеш. Къахьегама овсарле лакхъяро лоархIаме фактор я, къастта а Iилма-технически революцe хьалашка, кадрай квалификаце боараш лакхбар, болхлошта материальни моральни стимулировани яр. Проекта тIа юкъмоттигерчарех цхьа моттиг дIалоац цу дешаша.

Халкъе боахам легIаккхуларен общественни производства эффективность айрен тешшаме лакхтбаш IалашЪяра гIуллакха кхы къонтагIче лоархIаме дац къахьегам нийсе вIаштIехьбаккхар а.

Лардий Проекта тIа хьахьекхай социалистически къахьегама дисциплинах йола В. И. Ленина идеяш.

Социализме къахьегама дисциплина сага ший мукъагIен сакхетамен маIан долаш хилар белгал а доаккхаш. В. И. Ленина цу цхьан ханна дIадийхад къахьегам нийсе вIаштIехьбаккхарен къахьегама овсарле лакхъяран гIуллакха предприяте культалхочо яха чуIара болхлой ца балге.

Ленинги хьалам лерде а лувцаш, вай парте массаза а чIоагIа уйла тIаяхийтай, къахьегама овсарле лакхъяр, хоадамболлаш йолча факторех цаI хиларех, тардо къахьегамен производственни дисциплина чIоагIъяра. Цуига хьажжа Проекта тIа белгалдоаних, къахьегамо дисциплина, эгара хьалха, къахьегамхоара гIуллакхо сакхетамо хиларца, тешшаме методаца, хьинаре къахьегарах поощрени ярца IалашЪеш хилар. Лардий Проекта тIа хьахьоеш къахьегама дисциплина лелаярн дакъарна болхлойн гIуллакхерча наьхен декхараш, къахьегама дисциплина телхаеранта дисциплинарни общественни воздействи яра гIуллакхаш.

Лардий Проекта тIа лоархIаме моттиг дIалоац къахьегам дикагIа лорабара дешаца, къастта уйла тIаяхийтай кхалнаш кхуашбоагIараштен къахьегамо аттува болхлошагIа доле хьалаш IалашЪяра.

Лардий Проекта положенеш, йоах дIахо оратора, болхлойн гIуллакхерча наьхен къахьегама бокъонаш дерригIа IалашЪяра тIаерзаь а.

Лардий Проекта тIа а болхлойн гIуллакхерча наьхен къахьегама бокъонаш дIахо чIоагIагIа лорадара тIаерзаь положенеш.

Производствана доал деча дIахо демократически хьасаней юкъехуьлар духьа Проекто профессиональни союзашта шерра бокъонаш енаш хIьзта ишта цу тIа хьахьокх производства, къахьегама, бытена культуре дешаш къоастадеча шега къахьегача коллективашна тIа-тIа дукхагIа дакъа лоацилга.

Къахьегамах долча законодательства Лардаш тIазпаро, белгалдоаних М. С. Соломенцева, новкъостал лергда къахьегама гIуллакхий хьогера социалистически законность дIахо чIоагIъяра.

Лардий Проекта тIа чIоагIа лоархIам бу къахьегамах доле законодательство кхоачашдаре лоаттабеча тIахьожама.

Оратора дуви СССР Лаккхехьара Совет хьажийта Лардий Проект тIаялелъа баьча бокхача а халача а балхах.

Из законодательство тIазпаро, йоах М. С. Соломенцева ший къамаьле чакхдоалаш, юридически чIоагIа лара йоаз къахьегамах доле ерригача Союза юкъера санна, ишта республикански а законодательство дIахо легIаккхулара.

Цул тIехьагIа юкъа болебелар къахьегамах долча ССР Союзен союзни республикай законодательства Лардий Проект.

Преней къамаьла дир депутаташа: А. П. Волкова — къахьегамен алапен дешашта йолча СССР Министрий Совета Пачхьалкхен комитета председатела, В. Н. Клюева — «Серп и молот» яхача Московски завода сталевара, А. М. Мазурова (Днепропетровски область) — КъулбехьарЧа машинашъеча завода директора, Р. Х. Абдуллаева — Узбекистана ЛКСМ ЦК хьалхара секретара, Г. И. Попова — КПСС Ленинградски горкома хьалхарча секретара, М. Н. Капустае — Латвийски ССР «Засулаукн мануфактура» яхача комбината ткачихас, В. И. Климова — Казахски ССР Кустанайски область «Стационный» совхоза директора.

Цу тIеха пренеш чакхъьяар. Депутаташа массаза рьыа а волаш тIайцар СССР Союзен союзни республикайн къахьегамах долча законодательства Лардаш чIоагIъяра хьачеъьяра закон.

Цул тIехьагIа СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIде йолаш сесси. Цу дешах лаьца доклад йир СССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретара депутата М. П. Георгадзе.

СССР Лаккхехьарча Совето массаза рьыа а волаш тIайцар СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдарах доле закон.

* * *

Даькъал тIехьагIа 4 сахьат далча СССР Лаккхехьарча Совета Союза Советен Къамий Советен цхьана шоллагIа заседани хилар йоккхача Кремлевски Дворце.

ЧIоагIа безаме тIоараш а детташ тIайцар гулбеннараша гучабаьнна Коммунистически партен Советски пачхьалкхен куьгалхой.

Председателал деш я Къаний Совета председатель депутат Я. С. Насриддинова. Цо хоам бу, КПСС Централи Комитето, СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето доттагIала аханца Советски Союзе вена вIаштIехьхийтача IарбиЙ Республика президент а премьер-министр а вола, Iарбий Социалистически Союза Председатель Гамаль Абдель Насер Лаккхехьарча Совета заседане хьалхара. Цуина цхьана заседане ба Iарбий Социалистически Союза Лаккхехьарча исполнительни Комитета член Али Сабри а, хIьзта ишта вIаштIехьхийттача IарбиЙ Республика кхыча мехкашкарча гIуллакхий Министр Махмуд Риад а, вIаштIехьхийттача Iарбий Республика тIема министр инарал Мухамед Фавзи.

Депутаташа а хьешаша а дIаьхдаь тIоараш а детташ марша йоаг вIаштIехьхийттача Iарбий республикера баьхачо хьешашка.

Советски Социалистически Республикай Союза Лаккхехьарча Совета Президиум херьжарах долча дешага хьажа йолалу сесси.

Къамаьл де дош лу чIоагIа безаме, дIаьхдаь тIоараш а детташ тIайцача Советски Союза Коммунистически парте Централи Комитета Генеральни секретара депутата Л. И. Брежнева.

Депутата Л. И. Брежнева къамаьл

Новкъостий депутаташ! СССР Лаккхехьарча Совета Президиум херьжара дешага хьожаш хиларца дувзаденна вай эгара хьалхагIа къоастале дезе Лаккхехьарча Совета Президиума Председателах дола дош.

Советски Союза Коммунистически парте Централи Комитето тIадиллара аз юкъе йоалаю Лаккхехьарча Совета партийни группан старейшиний палатий советашен хьаллаьца нов. Подгорный Николай Викторович СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председателалла юха харжа аьна йола предложени. (ЧIоагIа дIаьхдаь тIоараш тох).

* * *

Депутат Н. В. Подгорный массара а рьыа а волаш СССР Лаккхехьарча Совета Председателал ва харж.

Къамаьл де дош лу дIаьхдаь тIоараш а тохаш тIайцача депутата Н. В. Подгорнига.

Депутата Н. В. Подгорне къамаьл

Деза новкъостий депутаташ! Мукъаба сона СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председателла бехктохкачерча посте хоржаш юха а сай доккха сий дарах Советски Союза Коммунистически парте Централи Комитет чIоагIа дархIе а кунна дег чура баркал ала а. (ТIоараш тох).

Сай даьча цу доккхача сийн а беннача боккхача тешамб, а аз боккха мах бу, цар со дукхача хIаман тIехь декхарйла а цу. Берриге сай низ, ерриге сай опыт, знанеш дIалурьа аз СССР Лаккхехьарча Совета депутатий сайх беннa боккха тешам бакъбара, бIубенна советски халкъ коталонгара коталонга дугаш коммунизмага дугача вай сий долча ленински парте Централи Комитета сайх беина боккха тешам бакъбара. (ДIаьхдаь тIоараш тох).

Новкъостий депутаташ! СССР Лаккхехьарча Совета партийни группан хьалхтиЙ старейшиний советашен тIадиллад сона СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела заместителех, секретарах, членех йола предложени юкъейоалаелга.

СССР Конституце мехкахра СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо юкъе йола хIара союзни республикагара цхьацца йолаш 15 заместитель, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь, Президиума 20 член.

ДIахо Н. В. Подгорне цу постешка мегаргья аьнна дита кандидатураш йоалаю.

Депутат Я. С. Насриддинова Къамий Совета председателалла харжа хиларца дувзаденна, йоах Н. В. Подгорне, Узбекски ССР хьалхе лелаеча советски партийни органашна дех хIана СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела заместителла шоай республикагара саг на харжар. Цудухьа цар декхара рьыаз хила а Узбекски ССР-гара СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела заместитель харжара дешага СССР Лаккхехьарча Совета тIехьагIа хургйолча сессе хьажа а аьнна предложени юкъейаьккх.

Шинна а палата депутаташа цхьа барт а болаш харж СССР Лаккхехьарча Совета Президиум.

Цул тIехьагIа сесси хьажа йола-

Депутата А. Н Косыгина къамаьл

Деза новкъостий депутаташ! Мукъаба сона тхоаш тешам боларах Лаккхехьарча Совето хержача Советски правительства члений цIерах а сай цIерах а Советски Союза Коммунистически парте Централи Комитетен СССР Лаккхехьарча Советен дег чура сий де а доккха баркал ала а. (ТIоараш тох).

Берригача ший балха тIехь правительство хаддаза Советски Союза Коммунистически парте ленински генеральни новкъа, дерригача советски халкъо могабеча хьаллоацачен новкъа гIоргья.

Коммунистически парте хьалхлелца вай мехко доккхий толамаш дальхад капитализмаца лоаттаеча къе. Шерагара шу массаза доал чIоагIлу вай Даьхен низ, лаккхлу вай хана эгара лоархIамегIа йола проблемаш къоастаеча цуи бола лоархIам.

ДегIайоагIа чIоагIа дегIенеча социалистически индустрен социалистически юрта боахамен ларда тIа латта вонмика. ТIа-тIа шерагIа хьальеш латт коммунизм.

Вай арахьара политика кхоачашъеш, Советски Союза правительства машар лорабарен халкъий кхерамзле IалашЪярен хIанзарра проблемаш а дунен тIа хIамех а дIахо дола тIемаши агрессеши дIаяхара а уж на хилийтара а тIаьхьа, шоай лоIаме легIаза ерригача континентий халкъий бокъо баьхьц лоаттабу къовсам а чакхйола хилар торналлу. Вай дIахо къовсам лоаттаберга ул а кхийола а проблемаш машарен социализман хьаштий духьа къоастанра тIехьа. (ТIоараш тох).

Правительства мамогга йоакхе аргья Советски Союза дунен халкъашта юкъера хьал а вай мехка, цуи союзникийн доттагIийи кхерамзле а кхы а чIоагIъяра социалистически мехкий халкъашта юкъера бувзамаш чIоагIдара, социалистически содружество кхоталлар кхы а айхагIа хилийтара.

СССР Министрий Совето шийгара, ерригача министерстваьшкаре ведомстваьшкарен кхы а дукхагIа хьадехаш болх бергба вай Даьй мехка низ чIоагIбара, советски халкъа духьа. (ТIоараш тох).

Сий долча доккхача гIуллакхаш тIа оттабар баркал ала ш тIа а эцаш, советски министраша, правительства берригача членаша кхетаду шоаш бехктокхаме хилаьри шоаьта тIадилла гIуллакх тIагIертта творчески къахьегаш тоьлаца кхоачашде, общественни производства эгара тIехйола эффективность хилийта, бенна тешам сийлена баьбе декхар хилара. (ТIоараш тох).

Деза новкъостий депутаташ! Мукъаба сона халкъа хьалхашкара ший декхар мадоагIара кхоачашдара Советски правительства долла хIама дергхилара тешам бала. (ДIаьхдаь тIоараш тох).

Къамаьл де дош лу дIаьхдаь тIоараш а тохаш тIайцача Союза Совета кхыча мехкашкарча гIуллакхий комиссе председатела М. А. Суслова.

Депутата М. А. Суслова къамаьл

Новкъостий депутаташ! Укх тIехьарча хана американски агрессе Камбоджа территоре тIа дIалрьжарах дIахо а тоххад Къулбехьа-Малабоален Азе халкъашта юкъера хьал.

Эхь на детташ 1954-чоа 1962-ча шерашкара Женевски соглашенеш телха а ец, дунен халкъашта юкъерча бокъон элементарни нормаш а ца лоархIаш, американски воещина варварски агресси лоаттаю Вьетнама, Лаоса, Камбоджа халкъашта духьал.

Сийлахь - боккхача Ленина вастатаьта тешаме йола Советски Союз хаддаза духьал латт империалистически агрессена, машарен халкъий кхерамален гIуллакха тIехьа ч, хьал а лаьцад, хьал а лоац вьетнамски кхидола кортамукъал еен халкъаш.

Американски агресси Индокитае яржа хиларца дувзаденна Союза Советен Къаний Советен комиссеша бакъаьа лерI цу деша хьелаккхехьара Советски Социалистически Республикай Союза Лаккхехьарча Совета заявлени тIазпар.

СССР Лаккхехьарча Совета заявлене кхы цIаькха а тешал дергда Индокитае халкъаша кортамукъен шоай лоIамен хилара тIехь лоаттабу турпала къовсам Советски Союзо дог цIенен вежарашхен хьаллоацаш хилара. Цо новкъостал дергда дунен общественни уйла империалистически агрессена духьал ишкаре, США-и цар союзникий эскараш Вьетнамера, Лаосера, Камбоджера арадахара, шоай гIуллакхаш шоаш къоастаде Индокитаен халкъий бокъо хилийтара.

Мукъаба сона заявлене проекта текст йийша.

Депутата М. А. Суслова Iоеш «Американски империализма агресси Индокитае ярждарIа дувзаденна СССР Лаккхехьарча Совета заявлене» текст:

«8-гIа шаргача СССР Лаккхехьарча Совета хьалхарча сесси, Индокитая районе эттача хьалага а хьежа, белгалдоаних, Американски вIаштIехьхийттача Штаташа Индокитая ах гIайрен машар-безача халкъашта духьал ‘ера агресси лерда кхерамерча этапе яьлар. Тайшача балхах Пномпене пачхьалкхен переворот а айта, вуламан тIема цIи Камбоджа нейтральни территоре тIа тIаьккхей США правительства, цунца дунен халкъашта юкъера хьал кхы чоалхане а доаккхаш, ерригача Къулбехьа - Малабоален Азе машара кхерам тIа а тоссаш.

США-с Камбоджера тIом шербар цар Вьетнаме еш йола агрессии Лаосера тIема интервенции духьхьал дIахо яхар да. Турпала вьетнамски халкъ гора оттадаш шоаш гIертар эхь хиина деха а деха, США доал деш доля гIозараш бIаргаш а дайна чугIерт Сайгонера йохкаенна халкъа духьалара марионеточни режим вIалхара яккха. Американски авиаце Вьетнама Демократически Республика территоре тIа тийшаболх бе дагахьа го а боахаш, гIом беша а Вашингтоне дуви ДРВ-аиа юла а бомбаш етта йолаерга, яхаш кхерам тIатуьсаш.

ХIара дийнахь Камбодже американски пхорч, снарядаш, ракеташ, бомбаш етталуш бов кхалнах, берах, боккхий нах. Къа ца хеташ хIаллакду камбоджийски халкъа тIатеIIа къахьегаш хьалар, йохаю школаш, больницаш, культурни ганзаш, научка кхаш. США эскар Камбоджера арадоаккхаш империалистически пропаганда гIерача къайлаохьалургдаш шоаша цхьан агрессена юкъе дакъа лоацаш барий кулгашца американски авиаце тIема техникаьа пайда а эцаш цу мехка дукъалара интервенции дIахо яха дагайолаш американски воещина хилар.

Американски воещина эхь ца хеташ талаю Лаоса нейтралитетах йола дунен халкъашта юкъера соглашенеш, укх шера 6 марта Политически фронта ЦК заявлене тIа оттаьча Лаоса дош политически къоастакара программе лерда тIа цу мехка тайп-тайпара политически группировкаша барт бара духьале ю.

Индокитае тIеххьара хиннача событеша цIаьхха а хьахьокхар США империализмана дагара мохк дIалацара колониалистски уйлаш. Индокитай ах гIайрен мехкий халкъий къамаш - мукъадахара болам тоIабар, цу мехкашта неоколониальни режимаш качйохкар, ерригача Индокитайх Къулбехьен - Малабоален Азера США тIема - стратегически плацдарм яр — ишта да цар дагалуцаш зуламаш, Вьетнаме, Лаосе, Камбодже из дар духьа американски империализма цIий Iоухийташ деш дола зуламаш.

Американски эскаре хула ма кIевыгде гIерташ, США кIалларча администраце тIагIертта гIуллакхаш деладу азиатски халкъашта духьал лелаеча агрессения тIема гIуллакхех хула халонаш азиатски халкъашта тIаоттае гIерташ, шоай зуламане планаш шоай моах бехача бюрократе, воещина, наемникий кулгашца кхоачашъе гIерт. Духхьала цу гIуллакха лаьрхIа я «азиаташа азиаташта духьал тIом бара» тIеерзаь йола США «гуамски доктрина» яхар. Цу программа хьадла гучара гIуллакхаш да Вьетнаме беча тIема «вьетнамизаци» яра лоаттаю США политикен камбоджийски авантюра латтача хана Сайгон — Бангкок — Пномпень яха тIема блок вIашагIйола гIерталгон.

Империалистически доал оттара кхерам тIаттача Индокитая къовсам лоаттабеча халкъаша шоай мугIараш вIашагIхотаду. Укх шера апрель бутт чаккхбоалаш хиннача Индокитая халкъий конференце торжественно дIаккхайкхир Индокитая ах гIайрен 50 миллион баха нах болча антиимпериалистически, дизза патриотически волча мизаша хIана деш шоай низ юкъарча моастагIчоа духьал цхьан лоаттабеча къовсаме вIашагIтохаргба, аьнна. Индокитая халкъаша США империализмански цар сателлиташтен духьал лоаттабеча къовсамо хьахьокх духьал оттара чIоагIа хиларен хьонкхачален хьокхам, къамаш шоай лоIаме хилара, социальни прогресса, машара тIехьа латтача халкъий низ - Iоткъам лоаттабара, неоколониализма, тIема империалистически политикаш духьал оттара кхы а лекал дола гIуллакхаш дара дог урауаттаду.

Машар безача ленински арахьарча политикана тешаме йолча Советски Союзо хьадла харцахьа лаьрхIар Индокитаера американски агресси. Шоаш кхо ца беш агрессена духьал, шоай мехкаш кортамукъен шоай лоIамен хилара тIехьа къовсам лоаттабеча Вьетнама, Лаоса, Камбоджа халкъашкахь ба советски нах. Ший интернациональни декхар сийленна кхоачаш а деш, Советски Союза мамогта хьаллоац къамашмукъадахара болам.

СССР Лаккхехьарча Совето йизза могаю Индокитая халкъаш цар империалистически агрессена духьал лоаттабеча къовсаме хьаллоацаш Советски правительства лелаю политически динам практи-

(Йистедоалар 3-ча агIо тIа).

БАРХІАЗЛАГІА ХЕРЖАЧА СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ХЬАЛХАРА СЕССИ

ХАЛКЪА ЛОІАМАГІА, ДАЬХЕН ДУХЬА

(Чиестедоалар. Долалур 1-ча, 2-ча оагІош тІа).

чески болхи Вьетнама, Лаоса, Камбоджа халкъашна вежарашха барт - цхьоагІо а болаш, советски халкъо хьадех США правительства Индокитае леладу агрессиви гІулакхаш соцадар.

Индокитае американски правительства леладеча агрессиви гІулакхашта духьал шоай оаз айяра а Индокитая халкъий довзол дехьара юкъе а ца делхаш шоаш кхел къостаяра бокъо хиийтара США-л цар союзникий эскараш цу районера хьем боацаш, дизза,дувцияте йоашаш арадахара хьалда тІехьа оттара а дерригача мехкий парламентареши берриге дикача дагара ники тІехьехаш кхайк СССР Лаккхехьара Совет. 1954-чи 1962-чи шерашкара Женевски соглашенеш шІенхашта лелаергйолча, дунен халкъашта юкъера массане тІейиш нормаш лелаергйолча оттаяза ергьи США правительство.

Цхьаккха шеко хила йиш яц США доал деча гІозараша Вьетнама, Лаосе, Камбоджа халкъашта духьал лоаттаю гІоьрен агрессен политика йоаргхалара. Историе опыто хьахьокх шоай мехкаш кортамукъеи шоай лоІамен хилара тІехьа къовсам лоаттабу, социалистически пачхьалкхенаш, дерригача дунен машар беза, антиимпериалистически, прогрессиви низаш шоашкахьа дола халкъаш эшаргдоацаш хилар.

Машар, шоай лоІаме хилар, кортомукъал хийла Индокитая халкъашта!

Советски Социалистически Республикай Союза Лаккхехьара Совет.

Москва, Кремль.
1970 шера 15 июль.

Индокитае американски империализма агресси шерьъларца юкъзаенна СССР Лаккхехьарча Совето ер заявлени цхьа барт а болаш тІаэц.

Цул тІехьагІа къамаьл де доьлу Къамий Совета кхуча мехкашарча гІулакхий комиссе председатела депутата Б. Н. Пономарева.

Депутата Б. Н. Пономарева къамаьл

Новкъостий депутаташ!

Союза Советен Къамалий Совета. Кхыча мехкашцара гІулакхий комиссеша шо хьожаргдолаш юкъейоалаю Гаргарча Малхбоалерча хьалах йола заявлени СССР Лаккхехьарча Совето тІаэцаргйола предложени.

Иштта йола заявлени тІаийцача бакъахьа дилар хьахьокх дунен цу районе эттача хьало. США империализмо хьаллъеча Израила агрессиви колониальни политика Гаргарча Малхбоале хьаьнлийтаб халкъий беррига къарча машаран кхерамаленйй шІенкашта кхерам тІаоттабеш бола кхуврч.

Хоуш мадарра, машар беза ленински ераьхари политика а лелаеш, Советски Союзо хидданза къовсам лоаттабу империалистически агрессена духьал, тІема кхуврчаш хьалхьедара духьал. Къамаш а социальни а хьакъехьа мукъаловлара тІехьа, израильски агрессена духьал, дунен цу районе доал дара хьал лоаттале гІерташ империализмен неоколониализмен леладеча гІулакхашта духьал къонахчал долаш къовсам лоаттабеча ІарбиЙ халкъашта масса оагІорахьара новкъостал дьал, дерг е да СССР. ВІашагІкхийттача ІарбиЙ Республика, Сирийски ІарбиЙ Республика, Иордане территоре тІа даьнна Израиле эскар юха соцадаь. Бехьда Израила дІахо а лоаттаю ІарбиЙ пачхьалкхенашта дуьхьалара агресси, дІайийна лоаттаду ІарбиЙ лаьтташ, бомбаш чуегг ОАР, Сире, Иордане территоешка, Цунна дувзаденна, Гаргарча Малхбоалера хьал кхы а бокхаргІа кхерам тІеотта тарлургдолаш да...

ре къовсам лоаттабеча халкъашца, кхыча ІарбиЙ халкъашца вежарашха барт — цхьоагІо хилар — из да Советски Союза ераьхарча политика интернационалистически характер, далхьаш мукъадахара болем хьалалцара цул йола принципиальни курс хьадда гучаялир.

СССР Лаккхехьарча Совета авторитетии заявленех ІарбиЙ халкъий нийсхон гІулакх хьаллацара новкъа боаккха лоархІаме кхы цхьаьнкха гІа хургбар. Цо новкъостал дергдар агрессори из къайла кхухьаршв гучайбахара, Гаргарча Малхбоале нийса а чІоагІа а машар оттабара.

Депутата Б. Н. Пономарева Іоеш «Гаргарча Малхбоалерча хьалах СССР Лаккхехьарча Совета заявлени» текст:

«Советски Социалистически Республикай Союза Лаккхехьарча Совето шІенкашта йоахо еши уйла еш а Гаргарча Малхбоале Израилен из хьаллоацача империалистически леладеча агрессиви гІулакхаша беррига юкъерча машара кхерам тІатувсаш хиларца дувзадена.

Кхо шу дІадаьннад ООН Кхерамален Совета решенега хьежжа ВІашагІкхийтта ІарбиЙ Республика, Сирийски ІарбиЙ Республика, Иордане территоре тІа даьнна Израиле эскар юха соцадаь. Бехьда Израила дІахо а лоаттаю ІарбиЙ пачхьалкхенашта дуьхьалара агресси, дІайийна лоаттаду ІарбиЙ лаьтташ, бомбаш чуегг ОАР, Сире, Иордане территоешка, Цунна дувзаденна, Гаргарча Малхбоалера хьал кхы а бокхаргІа кхерам тІеотта тарлургдолаш да...

Гаргарча Малхбоале эттача кризисана дувзаденна йола ООН Кхерамален Совета Генеральни Ассамблейи цхьаккха решени кхоачашъяьяц Израила. Гаргарча Малхбоале доги политически къовстадара тІадерзадаьа моллагІча а гІулакхий хьакъехьа барт хургбоаца возаци лоатта а къ, лоатта а ю ю. ХІаьа къастта дика гуш да вахара ший кхерамален духьа а доалаш, наьха лаьтташ дІалувца гІерташ Израила къовсам лоаттабеш хилар. ІарбашкІ болча къахьа хьалкъехьа колониальни гІоьрен цах боабарен политика делаю Израила.

Израиле хІинзарча политики чулоаман ба Гаргарча Малхбоалера доги политически къостадара накъхам дІакхолар, ІарбиЙ мехкашта кхы а чІоагІагІа низ бар, агресси ярах шовшта караденар шоашна хита а гІертаи. Бакъда, цар лердІараш кІал кІайже йолаш даш. ІарбиЙ территореш дІахо а дІалувца, царна аннекси е Израила мукъа луш йола, Израила хьаштаги цу районерча кхыча пачхьалкхений дарел тІех лоардІа моллагІа а планаш йоаргъя.

ІарбиЙ Малхбоале даха халкъаш машарах хьоаш дола иттаж шераш да, тІагІертта къовсам лоаттабу цар къамаш мукъадахара, общественни прогресса тІехьа, из ерриге район кистъкаста тІемаш аулаш я. Цул бакхьи да ІарбиЙ халкъаш мукъадахара болиив хІама, тоха а цу районе шиЙ стратегически экономически позицеш лорае а къаьстта цул мехкдаьтта шийна даккха торо хилийта а гІерташ бола империализма политика. Гаргарча Малхбоале кхераме эттача хьала бехкоацхе и эгара хьакха США а йолаш, империалистически пачхьалкхенаша цу районе цар политика герз доал Израила доал ду гІозараш. США-с фактически хьаллоаттаду Израила доал дехш дола гІозараш.

Доъш хІанз мишта дати е Гаргарча Малхбоалера тІема кхерам дІахо а ширбилар — хІаьта из хила тарлурда, нагахьа санна агрессор юха ца сопавой, — 1967 шера 22 ноябре тІаийца Кхерамален Совета резолюци йизза кхоачашъяра ларда тІа дош политически къостадергдола гІулакхаш дар.

Гаргарча Малхбоале Израила еш йола, неоколониальни гІозараш хьаллоаца духьхьа цхьаи ІарбиЙ пачхьалкхенашта духьал хьалха Іеш ва, Азен Африкай континенташ вІашагІкхетача цу районе хІанз долаш дар духьала кхоачаш да Азен Африкен дерригача мехкий халкъий кхелага, халкъий беррига юкъарча машарен кхерамалехи кхелага. Антиимпериалистически машар безачи низаша кхетаду агрессора хьаллацаш пассивность дезача кхыча халкъашта, кхыча шоай лоІамерча пачхьалкхенашта духьала даьха кхы а агрессиви гІулакхаш лелаара империалистий кулгаш мукъадоахаргхилар.

СССР Лаккхехьарча Совета депутатии техаш-ба дунен халкъашта юкъерча машарен кхерамиенех реальни кхерам тІаоттабеш дола кхетам боаца гІулакхаш Израила хулгалхоша леладеча ханя цхьаккха а парламент, цхьаккха парламентарий юстара латта йиш ца хилар. Халкъий машара, кортамукъалех, шоай лоІаме хилара идеалаш еза ерашна леладеча хьалдача гІулакхашна, агрессори — из къайла кхухьараш харцбарца, къовстабарца авантюристически курс дІахо хьоргйоацача оттабе беза уж.

СССР Лаккхехьарча Совето йоаьш мигаш ІарбиЙ пачхьалкхенашта цар израильски агрессена духьал къонахчал долаш лоаттабеча къовсаме массе а сагІорахьара новкъостал даре йола Советски правительства политика, Гаргарча Малхбоалера конфликт нийсхоца, машаре политически къостаяра тІаерзаяь политика.

СССР Лаккхехьарча Совето Гаргарча Малхбоалех хІара пачхьалкхе кьам шиЙ лоІаме, кхычарна кара доалаш, кхерамане дада бокъо йолаш лерхІ.

Советски Союзо лийрхІа а лийрхІад, лерхІа а лерхІ Гаргарча Малхбоалерча хьала даьй шигарча пачхьалкхений халкъашта правительствошна мара хила йиш йолаш.

СССР Лаккхехьара Совет тем дерригача машар безача низаша е заявлени дика хетам тІеэцарг а хьаллоацарг а хилараж, Гаргарча Малхбоале нийсхоя а чІоагІа а машар оттабара лехкараш кхоачашдара эша гІулакхаш пачхьалкхенаша дара новкъостал дергхьларах.

Советски Социалистически Республикай Союза Лаккхехьара Совет.

Москва, Кремль.
1970 шера 15 июль.

Депутаташа массане а рьаза волеш тІаиш цу заявлени текст. БархІазлагІа херьаче СССР Лаккхехьарча Совета хьалхарча сесси дешаш дийна доал. Сесси дІахьайна хилар хьакхайкаду.

(ТАСС).

СССР Министрий Совета Председатела новкъоста А. Н. Косыгина заявленех бa

СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА СОЦАМ

Советски Социалистически Республикай Союза Лаккхехьарча Совето соцам бу:

1. СССР Лаккхехьарча Совета хьалхашка СССР правительства шиЙ полномочеш Іойохкам халара хьахьехьа СССР Министрий Совета Председатела яь заявлени теркаме эца.

СССР Министрий Совето бaь болх къоабалбе.

2. Новкъост Косыгин Алексей Николаевич СССР Министрий Совета Председателалла хьожаве а СССР правительства состава хьакхьара предложенеш СССР Лаккхехьарча Совете хьачулулга цунна тІадилла а.

3. СССР Лаккхехьарча Совето СССР правительство вІашагІйоллалца болча хана шиЙ декхараш дІалу-[illegible] СССР Министрий Совета тІадилла.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатель Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

1970 шера 15 июль. Москва, Кремль.

ССР Союза правительство—СССР Министрий Совет вІашагІйоллларах бола

СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА СОЦАМ

Советски Социалистически Республикай Лаккхехьарча Совета Союзо соцам бу:

ССР Союза правительство — СССР Министрий Совет ер состав йолаш харжа:

СССР Министрий Совета Председатель — Косыгин Алексей Николаевич.

СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель — Мазуров Кирилл Трофимович.

СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель — Полянский Дмитрий Степанович.

СССР Министрий Совета Председатела заместитель, СССР Министрий Совета Пачхьалкхен плановни Комитета председатель — Байбаков Николай Константинович.

СССР Министрий Совета Председатела заместитель, материально-технически Іалашэн СССР Министрий Совета Пачхьалкхен Комитета председатель — Дымшиц Вениамин Эммануилович.

СССР Министрий Совета Председатела заместитель — Ефремов Михаил Тимофеевич.

СССР Министрий Совета Председатела заместитель, Іилман техникен СССР Министрий Совета Пачхьалкхен Комитета председатель — Кириллин Владимир Алексеевич.

СССР Министрий Совета Председатела заместитель — Лесечко Михаил Авксентьевич.

СССР Министрий Совета Председатела заместитель — Новиков Владимир Николаевич.

СССР Министрий Совета Председатела заместитель, гІишлон гІулакхий СССР Министрий Совета Пачхьалкхен Комитета председатель — Новиков Игнатий Трофимович.

СССР Министрий Совета Председатела заместитель — Смирнов Леонид Васильевич.

СССР Министрий Совета Председатела заместитель — Тихонов Николай Александрович.

СССР авиационни промышленноста министр — Дементьев Петр Васильевич.

СССР автомобильни промышленноста министр — Тарасов Александр Михайлович.

СССР арахьарча торговле министр — Патоличев Николай Семенович.

СССР газови промышленноста министр — Кортунов Алексей Кириллович.

СССР граждански авиаце министр — Бугаев Борис Павлович.

СССР машиностроене министр — Бахирев Вячеслав Васильевич.

СССР ейгача а кхачан а машинаши бытовой приборашн еча промышленносте министр — Доенин Василий Николаевич.

СССР медицински промышленноста министр — Гусенков Петр Васильевич.

СССР форда флота министр — Гуженко Тимофей Борисович.

СССР мехкаьтта промышленносте министр — Шашин Валентин Дмитриевич.

СССР оборона промышленноста министр — Зверев Сергей Алексеевич.

СССР юкъарча машиностроене министр — Афанасьев Сергей Александрович.

СССР приборостроене, автоматизацей средствийн управлене системийн министр — Руднев Константин Николаевич.

СССР бувзама накъий министр — Бещев Борис Павлович.

СССР радиопромышленноста министр — Калмыков Валерий Дмитриевич.

СССР юкъарча машиностроене министр — Славский Ефим Павлович.

СССР станкостроительни инструментальни промышленноста министр — Костоусов Анатолий Иванович.

СССР гІишлон, накъийн коммунальни машиностроене министр — Новоселов Ефим Степанович.

СССР кемаш деча промышленноста министр — Бутома Борис Евстафьевич.

СССР тракторни юртбоахамен машиностроене министр — Синицын Иван Флегонтович.

СССР транспортни гІишлош ера министр — Кожевников Евгений Федорович.

СССР еза, энергетически транспортни машиностроене министр — Жигалин Владимир Федорович.

СССР химически мехкдаьттан машиностроене министр — Брехов Константин Иванович.

СССР химически промышленноста министр — Костандов Леонид Аркадьевич.

СССР целлюлозно - кьахата промышленноста министр — Галамшев Константин Иванович.

СССР электронни промышленноста министр — Шокин Александр Иванович.

СССР электротехнически промышленноста министр — Антонов Алексей Константинович.

СССР чура гІулакхий министр — Щелоков Николай Анисимович.

СССР лакхерчен юкъерчен специальни образоване министр — Елютин Вячеслав Петрович.

СССР геологе министр — Сидоренко Александр Васильевич.

СССР заготовкай министр — Нуриев Зия Нуриевич.

СССР здравоохранене министр — Петровский Борис Васильевич.

СССР арахьарча гІулакхий министр — Громыко Андрей Андреевич.

СССР культура министр — Фурцева Екатерина Алексеевна.

СССР ейгача промышленноста министр — Тарасов Николай Никифорович.

СССР хьунен хьу чакхйоаккхачен промышленноста министр — Тимофеев Николай Владимирович.

СССР мелиорацен хинбоахамен министр — Алексеевский Евгений Евгеньевич.

СССР монтажни даьрхІача гІишлон балхийн министр — Якубовский Фуад Борисович.

СССР дулхен шурен промышленноста министр — Антонов Сергей Федорович.

СССР мехкдаьтта чакхйоаккхачен мехкдаьттахимически промышленноста министр — Федоров Виктор Степанович.

СССР оборона министр — Гречко Андрей Антонович.

СССР кхачан промышленноста министр — Леин Вольдемар Петрович.

СССР промышленни гІишлош ера министр — Токарев Александр Максимович.

СССР гІишлое материалий промышленноста министр — Гришманов Иван Александрович.

СССР просвещене министр — Прокофьев Михаил Алексеевич.

СССР чкъьаран боахама министр — Ишков Александр Акимович.

СССР бувзама министр — Псурцев Николай Демьянович.

СССР юртара гІишлош ера министр — Хитров Степан Дмитриевич.

СССР юртбоахама министр — Мацкевич Владимир Владимирович.

СССР гІишлош ера министр — Карпаев Георгий Аркадьевич.

СССР езача индустре предприятеш хьалъяра министр — Голдин Николай Васильевич.

СССР торговле министр — Струев Александр Иванович.

СССР кІорни промышленноста министр — Братченко Борис Федорович.

СССР финансий министр — Гарбузов Василий Федорович.

СССР босболча металлурге министр — Ломако Петр Фадеевич.

СССР Іаьржача металлурге министр — Казанец Иван Павлович.

СССР энергетикай электрификацен министр — Непорожний Петр Степанович.

СССР халкъа тІаьхьожана Комитета председатель — Ковамев Павел Васильевич.

СССР къахьегамий алапий дакъий СССР Министрий Совета Пачхьалкхен Комитета председатель — Волков Александр Петрович.

СССР Министрий Совета махкий Пачхьалкхен комитета председатель — Ситнин Владимир Ксенофонтович.

Профессионально - технически образоване СССР Министрий Совета Пачхьалкхен комитета председатель — Булгаков Александр Александрович.

Телевиденен радиовещанен СССР Министрий Совета Пачхьалкхен комитета председатель — Лапин Сергей Георгиевич.

СССР Министрий Совета хьун боахама Пачхьалкхен комитета председатель — Воробьев Георгий Иванович.

Арахьарча экономически бувзамий СССР Министрий Совета Пачхьалкхен Комитета председатель — Скачков Семен Андреевич.

СССР Министрий Совета Пачхьалкхен кхерамален комитета председатель — Андропов Юрий Владимирович.

СССР Министрий Совета «Сельхозтехника» вовшахтохама объединене председатель — Ежевский Александр Александрович.

СССР Пачхьалкхен банка доладара председатель — Свешников Мефодий Наумович.

СССР Министрий Советерча Централни статистически управлене начальник — Старовский Владимир Никонович.

СССР Конституцей 70 статьяс малхара СССР Министрий Совета состава юкъейоагІа союзни республикай Министрий Совета председателаш укх должностех:

РСФСР Министрий Совета председатель — Воронов Геннадий Иванович.

Украински ССР Министрий Совета председатель — Щербицкий Владимир Васильевич.

Белорусски ССР Министрий Совета председатель — Киселев Тихон Яковлевич.

Узбекски ССР Министрий Совета председатель — Курбанов Рахманкул.

Казахски ССР Министрий Совета председатель — Ашимов Байкен.

Грузински ССР Министрий Совета председатель — Джавахишвили Гиви Дмитриевич.

Азербайджански ССР Министрий Совета председатель — Ибрагимов Али Измайлович.

Литовски ССР Министрий Совета председатель — Манюшис Иосиф Антонович.

Молдавски ССР Министрий Совета председатель — Паскарь Петр Андреевич.

Латвийски ССР Министрий Совета председатель — Рубен Юрий Янович.

Киргизски ССР Министрий Совета председатель — Суюмбаев Ахматбек Суттубаевич.

Таджикски ССР Министрий Совета председатель — Кахаров Абдулахад.

Армянски ССР Министрий Совета председатель — Кочинян Бадал Амаякович.

Туркменски ССР Министрий Совета председатель — Оразмухамедов Ораз Назарович.

Эстонски ССР Министрий Совета председатель — Клаусон Вальтер Иванович.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатель Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
15 июль 1970 ш.

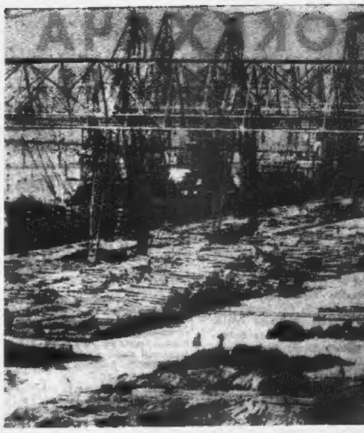

ПРИМОРСКИ КРАЙ. Астафьев мысера Находкинска форда порта дерла район. Укх тІехьарча шерашка укхаза хьалъяьй кердача пречалий эзар соегІа логонни метр. Хьуннех яьла материалаш ух укхазара Японе, Кубе, кхыча мехкашка.

Ю. Муравина сурт.
ТАСС фотохроника.

КХОАНА—МЕТАЛЛУРГИЙ ДИ

КЪАХЬЕГАМА СОВГІАТ КИЙЧДАЬД

«Красный молот» завода болат лоаладераш дуних оттхалаш ерашен сийлахьа къахьегама гІулакхашца белгалдоаккх металлурга ди. Болатах оттадалаш ярах шера план 103,7 процент кхоачашъяьй, хІаьта кооперировани поставкашта —111,8 процент. ДІадахача шера хьалхарча ах шерарчул 9 процент дукхагІа хьаладаьй болат укх хьалхарча ах шера. Сиха кхоачашъеш латт пхе шера плане заданеш: дІадахача 4 шера 12 процент дукхагІа хьаьй болатах фасонни литье, кІаьта отливкаш хьаьра прогрессиви метох лоархІай геттара нийса лелаеча моделагІа арахецаш йола литье 1,67-зза дукхагІа хиний. Пятилетка чакхйолаьча шера завода болат лоаладераш 12 эзар тонн болата литье хьергья, хІаьта из дела проектни низал 1,6-зза тІех хургья.

Уж толамаш даха вІаштІехьдаьннад технически кийчо дика яр а производствон къахьегама эрзабоахаш тоабь вІаштІехьбах, кхар а бахьан долаш.

Госбанка кредитех производство детІакхуьлара фондерча средствашн шерра пайда а эцаш, болат лоаладеча цехе укх тІехьарча массеха шера электрическа болат лоаладу керда пиньаш оттаяьй, геттара нийса литье хьаю специализировании участок вІашагІъеллай, производственни процессашта механизаци яьй, отливкаш хьаьраи, иштта уж шІенаьера формай стержнеш кийчъяьй. ТІашъеннен хьаьннен оборудовани кердачунца хийцай, кердо планировка яьй производственни участкашта. Заводера болат лоаладу цех литье хьаьра технологе прогрессиви тайпаш шерра юкъекхухьаш, шихтови материалашкаре литье шІенъярга кхачалца йола производственни процессаш механизировании йолаш йола цех я тахан.

Цехе производства технически боарам лакхбара нийсса йоккхий мероприятеш чакхъяьхай производствон къахьегама вІаштІехьбоаккхашта эргадоахеш тоадара. Болхлой къахьегамах юкъера ергйолача продукцега хьежжа мих тела оттабьаб. мероприятеш чакхъаьай новкъостал деччи гІойна болчен болхлой къахьегам кІезигбара. Цо новкъостал даьд болхлой кІезигагІен хьабоала пайда дукхагІен а болаш участкашен бригадашен производственни заданеш кхоачашъяра, ритмични производство айяра, отливкаш хьаьрга дІабода мах лохбара а уж дикагІа хилийтара а. ХІара итт дийнахь арахеца литье бетта планах 31—34 процент я, тоина хургйола отливкаш хьаьрга дІабоди мох уж чоалхане хиларен цар доалатен хьежжа ба, мехкдаьттан химически промышленноста Министерстве предприятешкарчул 30—35 процент локагІа, хІаьта продукци шо дукагІа я. брак арадулх эзаш 2-зза кІезигагІа да. Цеха балха технико - экономически дьохамаш тоадара а иштта новкъостал даьд социалистически яхьа кердача формаша, яхьак хьахинначун хІара дениа учет леларон дІадовзийтарон. Кердача тайпара лелаяьчо яхьо иштта новкъостал даьд болхлоша творчески кердадараш лехара а хІаране ши-шиЙ хьашташ цеха, завода, пачхьалкхен хьаштешца цхьаьи тардара а.

Социалистически яхье толамаш дахарах цеха коллективана цхьа сание дукхаза а хорара хера тела завода цІе байрахх тийнай, «коммунистически къахьегама участоки бригаден» яха сийлахь цІи ениай 6 участкана, 4 бригадана, коммунистически къахьегама ударникаш яха цІи ениай цехерча 220 болхлочоа. Царех эггара дикагІа хьохамаш долаш бa формовщикаш И. П. Фирсов, А. М. Мангалиев, стерженщикаш ин. В. М. Мукьянов, И. П. Горело, газорезчик В. Е. Федотов, плавильщик, А. А. Забровс, сталевар Г. Ф. Щербанов, крановщик А. А. Аобихаяшев, дукха кхыбараш. Уж массане а пхе шера планаш кхоачаши тІехкхоачашн а я, хІанз 1971—1972 шерий чотах болх беш ва.

КараагІдаьниачох кхоачамбаш болат лоаладеча цеха коллективо, производство дІахо ергйоахаш тоаергйола хьакъаш лохаш бa уж дахи.

К. ГОЦКИЙ,
«Красный молот» завода къортера экономист.

ПЛЕНКАЦА СИЛОС КЪОВЛАР

Доахана телача доакъара юкъе доккха дакъа лоаи ІанккІий силоса. Цудухьа вай республика боахамаша тІара шера дукхагІа Іалашъю из. Цхьабакъда силос йоаларе технологи леахарах, Іалашъеча хана дукха йоа силос. Из бахьан долаш дукха пайдане веществаш дІаехаст цох. Вай боахамашка даьттах пахьачa кІоргашка йоалаю силос чий лаьттеа кІа а теха. Цхьабакъда цу тайпара мелла дика силос къовле а, из лорве йиш ца йоа хогІен тІа ца кхоачийтаи. Из бахьан долаш дикка тІах силос.

Укх тІехьарча хана вай мехкашерра пайда эц силос синтетически пленкайа хьовлара методах. Иштта, 1968—1969 шерашка Новосибирски областа совхозашка юкъе доалдеьа кІоаг чу слла силос синтетически пленкаша къовлар. Цу тайпара 110 эзар тонна силос еллар цу областе. Силос кІоагашка чу а теха тоІаьь къахди даьтча, синтетически пленкаша къовлар ца. Цул тІехьагІа 5—7 сантиметра саьмал а долаш чал 15—20 сантиметр саьма а долаш лаьттан гІатон кІоага тІа. Цу тайпара силос ездача боахамий опыто хьахьекхад пленка гІатехача силосах 87 а соегІа процент ца талхаш юсий. ХІаьта пленка тІа ца тохеш къайлачох 60—70 процент мара ца талхаш йисаш.

Цул соагІа пленка тІа а теха къовлача силосацара дегІа пайдане веществаш а кІезигагІа дІакъест: етта веществаш шоза, протеина 2,3-зза, каротин — 1,5-зза. Из а дерригa дац. Пленка тІатеха къайла силос еллагІа кхач, пленка тІа ца тохаш хьайзачул, дуккха пайдане кислота дукха Іоа, хІаьта лаьтта гІатеха йитача шурий кислота тайп-тайпарча бактереша йохаеш йох уксусни лаьттан кислоташ хьахул. Цу гІулакхо силоса чам боабарал соагІа из ескаш кхоаба хьийбаш лаьмотаи хила а тарлу.

Производственни Іилман опыташ хьахьекхад лаьттее чав тІатеча силосага 6—8 бутт баккхийтача цул гІеоа тІоа 25—30 сантиметаги кхачалхи талхаш хилар, хІаьта лела сорота талхаш йохьох — 70 процент. Цу опыто хьахьокх силос йолаача хана синтетически пленках пайда эцар боккхача лоархІаме гІулакх хилар.

В. ВИНОГРАДОВ,
ЧНИИТИП дІен инженер.

ЛИТОВСКА АССР. Энергетика кхоане МГД-генераторашца ювзаенна я. Уж а йІоахала энергех юкъарчал долацаш электрически энерги хьае низ кхоачаш йола установкаш. Энергетикаша йоах, 13—20 шу дахалехьа дукхача электростанцеша пайда эдаргба электроэнерги яккхара магнитогидродинамически (МГД) способах.

Цхьабакъда, из алхха физически хьакаперча халонаша дувзадевна да. Низ бола МГД генераторий хьаьра йІаьккхача хана 2,5—3 эзар градус температурана кІаа болх бе могаргдолаш йола материалаш хиланза яргьяш.

Цу тайпара материалаш лохаш болх бу Литовски ССР Іилмай Академе энергетика физико-технически проблемай Каунасски институте а. Литовски физикий вІаштІехьдаьннад Іалаьмате лакха температураш дукккача материалашка мишта лоалу ха. Цу гІулакха институте хьалъяьй теплообмена чоалханеча процессашта моделировани е йиш хулийташ йола низ бола плазмотронаш.

СУРТА ТІА: теплообмена физико - химически лабораторе. АргІанара тохкамаш деш боах лабораторе заведующи Антанас Шлангиускаса (хьалхашкахьа), инженер Эдвардас Завадскиса.

М. ОГАЯ сурт,
ТАСС фотохроника.

БОККХАЧА ЛОАРХIАМЕ БОЛХ

«Вайнаьха наьрт-орстхой эпос» яхача книжках

БОККХА [illegible] хаьа багагIбуваш [illegible] вахаре. ХIаьта революци [illegible] хьа шоай меттала йоазув ца хиннача вай нохчийн гIалгIайн халкъа къаьстта боккха лоархIам болаш хиннаб багагIбувцам. Из мара кхы литература, духовни кхача хиннабец царна, цунгара нйбаьб хьехам.

Вайнаьха багагIбувцам [illegible] аьалха теркалбе болабеннаб Iилмахой дIадаха бIаьшере юкъекхаьчача хана. [illegible] фольклор (багагIбувцам) Iоае а Iомае а болабеннаб [illegible] аьалха латта [illegible], дийша гIалгIай, [illegible]. [illegible] из цар дийн хиннадац цхьа хIама де далаьалха болаш.

Октябрьски революци яьннача тIехьагIа шоай истори довза болабеннаб вайнах, хIаьта цу гIулакха чIоагIа лоархIаме я фольклор.

ХIанз Нохч - ГIалгIай метта, литература, истори Iилма-тохкама института болхлойл соагIа вай фольклор гулъеши Iомесии ба Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен педагогически института, педагогически училищай преподавателаш, студенташ, городашкарен кърташкарен кхехаркой, дешархой. Иштта болх бар баькан долаш хIана Iилма - тохкама институте хьалIайнай фольклора тайп-тайпарча жанрех йола дукха произведенеш.

Укх тIеккъарча шерашка боккха болх баьб вай фольклор тохкам. Я. Вагапова «XVI-XVIII бIаьшерашкара нохч - гIалгIай эпически илли», Ю. Айдаева «Халкъа драма», М. Дикаева «Нохч - ГIалгIай халкъа лирика» яха а кхыдола а книжкаш арадаьннад.

Дукха ха йоаццаш Нохч - ГIалгIай книжни издательства арадаьккхад филологически Iилмай кандидата Мальсагов Озбийсй Ахьмада яздаь «Вайнаьха наьрт-оарстхой эпос» яха книжка. Из Iилмахочо дуккхача шерашка чIоагIа къахьегаш баь болх ба. Цун боккха лоархIам ба. Iилман искусствай дегнелашта тIеххьа Мальсагов Ахьмада кIоарга тохкам бу вайнаьха багагIбувцама, белгалдоаккх нохчийн гIалгIайн кхычаргара хьайица хIама доецаш шоай йоккха а бIаьхий а фольклор йолаш хилар.

Дуккхача хана дена Iилмахоша дувцаш хьадоагIаш дар вай наьрт - оарстхой эпос керттерча даькъе хIирашкахьара хьаьнна я, цар истореца ювзалуш я, яхаш. Аллапех йола хIирий Кавказе кхачарца хьаьнна лерхIар наьртий эпос. ХIаьта Къилбаседа Кавказа кхыча къамий—абзой, адыгей, къоаршой, балкхарой, гIалгIай, нохчий — ца санна эпос хIирашкара хьайица лоархIар. «Эрсий халкъа эпоса даькъера экскурсеш» яхача шийх книжка тIа Кавказерен эрсийн вIаши тарадараш дувцаш, Вс. Миллере йоах: «ХIанзалца аравьннача эпически кавказски сказаней — черсий, балкхарой, хIирий, (нохчий - гIалгIай) сказаней — материалашна йиш хулийт цу цIи аьккхача Къилбаседа Кавказа халкъий турпала сказанеш Къилбаседа Кавказа эпос цхьа эпически цикл я ала хIирий меттел фольклорен эгтара воккхагIволча тохкамхочо В. И. Абаева, фольклористикана, археологена, лингвистикана, Iилма кхыча доакъошта карагIдаьшпаришта тIагIолла юхадаьккхад наьртий эпос дукхьала хIирий я аьнна вийна хьалха хийтта хиннар. «Черсий вариант хIирийчох гIалат ца воалаш къоесталургьар соге», — аьлар цо нартоведий хьалхарча конференце.

Къилбаседа Кавказа къамий наьртий эпоса шо-шоай [illegible] чIоагIдар [illegible] конференце. [illegible] ча хана Iилма хьаькар Кавказа тайп-тайпарча халкъий наьртех долча дувцарий [illegible] къамий шоай тайпаш хилерах йола юкъара уйла», — яхаш аьлу [illegible] волча техкамхочо А. А. Петросяна, — [illegible] эпически поэзе ний доля Кавказа юкъара памятник наьртех долча [illegible] тезис хилар цу хана дIа а кхайкадаьд.

Цу хана маларра гуш хилар къамий [illegible] вариантий наьртех доле дувцарий [illegible]тохаш доле исторически [illegible] Кавказа къамий вIаши юкъара [illegible] кIамашнера лела дезаш хилар. Уж ца Кавказа халкъаш генетически (дулхах — цIех) [illegible], общественни вахара материальни хьалаш цаIаш хилар. Цу халкъашта юкъе дIакхайа [illegible] исторически [illegible] эпос [illegible] тIа дIайихьа [illegible] хиларах хьал [illegible] нийса долаш [illegible]: «Моттигера» турпалхоех [illegible] доле специфически дувцарашца.

ГIалгIай тохкамхочо Мальсагов Ахьмада тешавеш [illegible] доладеш дIахьокх [illegible] наьрт - оарстхоех доле дувцар [illegible] хIирий дараш довзача [illegible] мака дайза хилар. Вайнаьха эпоса тIа дика тарлуш юкъ Кавказа юкъарча нартовски эпоса элементаш вайнаьха доккха дегI долча [illegible] «моттигерча» турпалхоех [illegible] долча специфически дувцарашца.

[illegible] наьрт-оарстхой эпос тохкаш из [illegible] шоай хилар белгалдоаккхаш Мальсагов Ахьмада кхо дакъа ду цу [illegible]:

1. Кавказа традицех доле [illegible] кавказа юкъара дакъа.

Цунна юкъе доагIа керттера турпал Сеска Солса (хIирий Сослан, черсий Сосарикъа, Сосрыква) [illegible] валарахи доле. Села Сата (хIирий Сатана, абзойи адыгейи Сатаней — гуаша) ярах, наьрт - оарстхой вампалашца (хIирий - гIанча, черсий иныжаш) вIашагIбеттабаларах, цар хиннача къовсамах доле дувцараш.

2. Духхьал вайнаьха шоай йолча формах доле Кавказа юкъара дувнар.

Укхаза бувцараш ба ПхьатIараз, Оразми, Урызман (хIирий Баграз, Урызмаг) яха турпалаш. Тохкамхочо белгалдоакх вайнаьха турпалаша, оамалашцен гIулакхашцеи белгалбоадеш дIаарал соагIа, кхы-дIа [illegible] хIамаш леладеш хилар. Турпалех доле дувцараш цар куц-сибаташ къаьсте вахарца дувцаш да. Адыгейи хIирийи наьрташ уж къайлаш шоаех хьадаьнна дай ба яхаш буви, хIаьта вайнаьха наьрт-оарстхой кхычахьара тIабаьхка вах ба яхаш бувц.

3. КхоалагIа доле дувцар да наьрт - оарстхоштa духьал оттабаь моттигера турпалаш, уж бувцарий а хьалкъа а безам псаншкахьа бола турпалаш бувнa дувцар. ЛоархIаме башхало хилерех тарра юш авторе вайнаьха наьрт-орстхой турпалаш лийнна моттиг. Iармхи чIожа да «Солса каш». Сеска Солса говро барг течача баьниаб лоам чу уллача Наьнастара хьаст. ХIана а долаш да тIа аьу йола Сай вийна дукъ. Из турпал вийна моттиг я ва. ГIалгIай мехка массанена а доезаш да Наьсаре яха хий. Дувцачох, цига ваьхав Наьрт-Наьсар. Эккажкъонгий - Юрта Шолжа йисте ба Ачамаза боарз. Дувцачох укхаза хиннай цук гIала (крепость). Сеска Солса зерата гаьна боаццаш ба вампалий чIож (дегI доккха долча наьха чIож). «Шиь йоIи напен» яхача дувцар тIа хьоахабу Докхий - Корта, Шотой чIож. Цига кхалвахи ший денал гойташ, Сеска Солса тувсалуш дил дехьа - сехьа вийнав, хIаьта цига ушалеш хилар доаш яжаш Сеска Солса говр леларна.

Дя тохара тIоа сагари кара дола даьна хиннача Села цIи йолаш моттигаш а зераташ а да ГIалгIайче: Бейни Села, Ауша Села, Дика Села, Морч Села. Иштта доле масалаш дуккха довладе йиш я.

Наьрт-оарстхоех доле дувцараш малагIча заманца дувзаденна да дувцаш, царна идейно-художественни анализ ярал соагIа автор хьож наьртий турпалий цIерий этимологега. Тохкамхочо керттера моттиг кхоачийт укх проблемашка; вайнаьха наьрт-оарстхой эпоса генезисага, халкъа историен из халкъа поэзе къаьстта аьлча эпосе дувцараш юкъерча бувзама проблемага, эпосаи яздаьча художественни литературанеи юкъерча бувзама проблемага.

Ше тохкам беш авторо доагIаче тайпара теркал ю вайнаьха фольклора къаьст - къаьстача жанрай вIаши бeлча бувзама [illegible] я. Къаьстта [illegible], цо дуй эпосан фольклор [illegible] бувзам [illegible]. Авторо [illegible] теркам тIа [illegible] дуккхача кхыча, цул кIезигагIа лоархIам боацача нарт [illegible] проблемашта а.

Вайнаьха наьрт - оарстхой эпоса [illegible] наькъаца хана доле исторически вахар гойташ [illegible] процессе къаьстта моттиг [illegible] тохкамхоша меттала, архологена, [illegible], халкъа образова[illegible].

«Вайнаьха наьрт - оарстхой эпос» яхача шийх боккхача лоархIам [illegible] беза Мальсагов Ахьмада доккха гIулакх дайд нохчийн гIалгIайн халкъий багагIбувцам Iомабара а тахкара а даькъе.

Л. ЦЕТОЕВА,
Дагестански университета аспирантка.

ГАЬНАРЧА КЪИЛБАСЕДЕ

Европейски материка къилбаседа эгтара юкерча моттиге Кольски ахгIайреначаахьа дIайоалаелар вежарашка йолча Карела къахьегамхошна Iадика а йийца тхо тIахийша Iалаьмате хоза «Арктика» яха шIи йола сигала бессара экспресс.

БIаьха низ бар оаха Карела хоза Iалам эрга ца доалаш. ВIалла чакхьаргIий — хьогI яр аьнна хеталуш селла йоккхачеп искусственни нарка тарайолаш селла хозачен хьун юкъе гIолла, Iалаьмате хозача Iамашта уллув гIолла йода тха поезд. ХIаьта Полярни круга гарга не кхоача хийрагIеи зIамагIеи и хьу. Каст-кастагIа нийслу кхерий гувналташи, вай Эсап Фортангаи чIоагIа тарлесташ доле Iалаьмате сиха хиши.

14-гIа июль. Iуйре. Тха поезд тIехйоалача лакхача лоамаш тIа юккъе гIолла тхоша гучайоала города Мурманска бухта портови крапаши торгови кемай флотилий а тIехь.

Бакъдар аьлча «Iуйре» яха дош укхаза духхьал дIаIамарах мара оалаш дац. Вайнига, Кавказе бийсанна тIехьа йоагIа Iуйре, хIаьта Полярни кругал дехьа ккьиеттел боад къовлалуш а моттиг вийслац.

Вагоний коранкара чIоагIа хозаветаш арахьежар тхо чубузаш латтача маьлха довоча зIанарашка. Горизонта гаргаккоч малх, цкъаза моркаша юкъе боаш, цкъаза юкагучабоалаш, бакъда боккъонца чубиза ца боалаш кха а хьалбоал. Алхха из мара белгало яц керда ди хьахлара.

Моаршал хоаттача плакаташца хозъий Мурманска вокзал. Гаьнарча Къилбаседа миIинге эгтара хьалхара тха хулаш доле вIашагIкхетар лоацеи, цхьабакъда, дегашка дужаш безамех хилар.

Хувцалу хаоттам. Сигала морхаш гуллу, цхьабакъда, сийрдаьлча я мурманчаний йовхьамаш. Боккхача безамца тIаэц цар Нохч-ГIалгIайчера баьхка хьаьший. Къилбехьен маьлха меттел Кавказа халкъий дегей а йIовхаллехьаш гаьнаре баьхка беза хьаьший тIаэца боккъонца укхаза кийчо йьлга хуш да. Мурманска областе вай дегеташ цар белгал а деш хоза арадаьккхадар цу дийнахь «Полярная правда» яха газет.

«Халкъий вежарашка болча десале» яха корта а болаш хьалхара оагIон тIа кепатехай Нохч-ГIалгIай АССР культура министра В. А. Татаева йоккха статья. ХIаьта ерригa кхоалагIйола оагIув вай писателий художественни произведенешта хетаь я. Укхаза я Мамакаев Мохьмада стихаш, Боков Ахьмада «Беке хьоташ» яхача романа тIара дакъа. РСФСР-ен Къилбаседа Кавказа республикаи халкъа артиста Эсамбаев Махьмуда творчески никъ бувцаш, РСФСР заслуженни артисткай Татьянченко Нинай искусствах лаьца, нохчий поэтессай Ахматова Раисай литературни произведенеш юкъаш, иштта Нохч-ГIалгIай иллеи халхареи ансамбла творчество йовзийтаци я цу номер тIа кепатеха араяьнна Р. Нашхоева, Е. Полонскаяй, В. Омельяненко, В. Иванова статьяши, сурташи.

Дийнахь 12 сахьат даьннача хана вай республика литературни творчески болхлой делегацеш тIаэцаш цар КПСС Мурманска обкома секретарь В. П. Птицын, города общественноста, творчески организацей, радио, газетийн, телевиденен викалаш бар цу вIашагIкхетаре. Заполярье уллачерех дунеи тIа эгтара йоккхагIйолча городах Мурманска лаьца дийцар цо. Птицына гулбеннараша. Цун экономически культурни лоархIам хьабовзийтар.

Нохч-ГIалгIайчен делегацешта цига хьахьекхар пайдаерча оалкамий, чкъаьрий промысла промышленнин портбоахамеи выделай йовзийта йоаха выставка. Нохч-ГIалгIай АССР боахамах культурен дегIайоалаеча карагIдаьнарех дийцар республика культура министра воа. Татаева. Литературах из дегIадара наькъашк дийцар СССР писателий Союза Нохч-ГIалгIай правлене председатела Р. Ахматовас.

Дийнахь 3 сахьат даьннача хана Нохч - ГIалгIайчен писателаши композиторашни вIашагIкхийттар Мурманска журналисташца, писателашца, самодеятельни композиторашца. Цул тIехьагIа хьаьшашен фусам - даьшен шоай стихаш, дувцараш дийшар. Массане а беаш тIабодаш хилар из вIашагIкхетар.

14 июль. С. М. Кирова цIерагIара культура Дворец. Зала чу хоаш Нохч - ГIалгIайчен культура деноши Мурманске хьаделлача гулбенна [illegible]. [illegible] дийна чакхдаьнначул тIехьагIа доккха концерт оттадир. Нохч - ГIалгIай Пачхьалкхен илли - халхарен ансамбла артисташ РСФСР-а халкъа артиста Эсамбаев Махьмуда кулгаладеча коллективая ю выступленеш Iалаьмате хоза хийтар гулбеннарашта. ЧIоагIа тIоаращ детташ сцена тIара дIавалийтай цар Эсамбаев Махьмуд.

Белгалде деза Заполярье Кавказа [illegible] халкъех эгтара хьалха [illegible] творчество йойташ вай рес[illegible] творчески коллективаш хилар. ХIаьта цу гIулакхо кхы а чIоагIагIа теркам тIабохийт гаьнарча Къилбаседерча халкъий искусствана.

15-ча июле Iуйрийна вай писателаши композиторашни судоверфега хьожаш хилар. Укхаза къахьегачарна хьалхашка шоай стихаш йийшар писателаша. Царна елар судоверфе 25 шера болх баьча къахьегама ветеранашта мара луш йоаца СийIен йолхлочун знакаш.

Дийнахь рыбоходага хьажа баха хилар писателаши композитораши. Цу дийнахь сераьха траулерия флота чкъаьрий лувцарашца вIашагIкхийттар Нохч-ГIалгIайчен композитораш. ХIаьта писателаша областной библиотека творчески сайре дIайихьар.

Гулбеннарий дегаш гIоздахаш дар Эсамбаев Махьмудеи филармоне коллективаи С. М. Кирова цIерагIарча культура Дворце цу [illegible] оттадаь концерт. Цу тайпара дика чакхдаьлар иллеи-халхареи ансамбла Полярни яхача городе оттадаь концерт а.

Нохч - ГIалгIайчен литературан искусствай денош Мурманска дIадо дIаьхеш да.

БАЗОРКИН Идрис
(телефонаца).

КОМИ АССР. Мехкадаьтта докхача Усински моттиге «Печорнефтегазразведка» яхача трестерча мастера Захарьян Владимира бригада бурув техa хьаккхача скважина чура мехкадаьтта [illegible] техаш [illegible] шо саг [illegible] лу скважина.

СУРТА ТIА: дийга мехкадаьтта даьннача буровой чу тIехкника хьажьег бурув деттачун гIоачо Сафонов Юре, бурувдеттачо Савостин Бориса, бурув деттачун гIоачо Гыска Владимира.

С. Губков сурт.
ТАСС фотохроника.

Делкъийна, салоIача хана

Атта, сиха йода хьинар долча, сакъердам дукха безача зIамигачо сага Евлоев Хьажбикара лелха «УАЗ». Цандара йиш хьахоашне а белаж хьеца хIанз я воагIалаш из. «Октябра 40 шу» совхозе клоташ чуэцаш йоахкарий салоIа минотaш сакъердамегIа хелийта болх Наьсарен района культура ЦIен артисташ.

Сона уллув вагIа кIаккха из хувцалу, дог къа ца лу художественни самодеятельносте дакъа лоацаш вола кIайденна Гайтукиев ГIазмахьмада Хьусен Балалайка, цандар дIалоккхаш а бард-бордегIа доладу цо ший лоаца, сакъердаме иллеш.

Тхьамада моттиг Гасаров Салмана оаца, хIана аьйча эршина тIа хийча а ший аккардонах къаста мага цу хьайза корта йолча хватарча зIамигачо сага. Из дIа-хьа уахабе наргIата моттиг хила еза.

Цхьаьна хIама ца дом, къа [illegible] хьегаш саг вац машина чу. Кхаьметтел Хьусена зIамига вIаьнк а вагIа шийна мара из ца хозе а фата етташ. Из бад зIамигачо кулгий. ХIаьта а хIама йиш. Из санна Хьусена ше концерт оттаде дIа-хьа мел воалча кхийлача цун вонккагIа волча вешах дика артист хилар. Укх массойх шера шей даьца самодеятельносте дакъе лоацаш хьавоагIа Мухьмад, хIанз машина чу багIараште юкъе воце а; Назранера ГПТУ а аьаккха Воронеже практике вахав из, бутт балалехьа цIа а вена юха а сцена тIа вуаргва.

ТIехьашка балалайка йиц. Из Цицкиев Iалихан ва. Боккъонца волча профессионала бар санна лова цун батгъа нIе[illegible] тIа.

— Юкхьашарча класса доаш хайнавацар са, — йоах Iалихана, сай даьца балалайка дикагIа хьаьа локх хьажа яхы вулача хана.

Из-м хоаш а да. Артистически талант шIаьхха хьахулаш хIана из. Бера хана дена йолалу из.

Ашараш, фата, гIоврашa, [illegible] дара оаза айнай «УАЗ-а» йоккха [illegible]. Са Кх[illegible] [illegible] ра исторa [illegible] ший [illegible] [illegible] ансамбла. Шамал сцена [illegible] ший [illegible] чу хьагул а я аь царна юкъе вагIа.

Юххера а совхоза централи хьетта кох тха машина дIачуйоалаш сахьатой шаккха стрелка шиние гIа латтар. Шофера, Хьажбикара хов мича зама дIаккхача еза. Хьалха шина метаргаш, хIала аьлча концерт даьлаш енача машинагахьа са а долаш цхьабакъа шоай балха минотaш йоаерьа. [illegible] минотaш чукхача [illegible].

Саг кхайка везаш. Тха машина бIаргагуш [illegible] гулбелар салаIа болх соцабаь нах. Цхьа-ши минот ялдехьа сакъердамо хьалийзар. Йоккха хьетт. Гаьнна юрта дIахоз пандара оаз, тIоарий, халхара тата.

Музыка, гIар, тата цIаьхха дуж. Гасаров Салмана керчу юкачe ашарга ладугI хала. Боккхача теркамца, ладугIа мегаргдолаш а я цун лоло, тайжа, шаьра оаз. Гуш дар, мел боккхача безамца кха тIайицар из хийха Осмиев Хьамзата «Лийг» яха йиш. Наьсарерча культура ЦIен режиссера Торшев Аюпа «Езеча йоIага» яха йиш.

Сакъердаме я Гасаров Салманеи Цицкиев Iалиханеи уттаю лоацца интермедеш: «ПИи сом», «Кхо саг йоалар» хььараш.

Артисташ шоай концерт чаккхьаьна баьнначул тIехьагIа, кийтхо а дац «дахчах дан» аьлча сона шоай искусство [illegible] [illegible] ТIа [illegible] нах а. Къаьстта сакъердам бар весельчака Терканиев Ахьмадех хьатта баьлочо йоIа Дударов Моаластанeх даьча хагирой халхаре.

ГIалгIа а [illegible] хар Шамали а. Цун «Баллада о Грине», «ХIирий халхарийн ашарийн [illegible]» яхача картинашка хьежаш а дукха нах хилар. Яьсса [illegible] шира шаьккхача цу 30—40 минота тха Iийне латта машина а. Цу чу а керда газеташ, журналаш, [illegible] шацаш, [illegible] хилар.

Иштта вахьа са мукъа а [illegible] эргIанашкахьа дIахар я [illegible], музыка, сакъердам бахьаш [illegible]. Кхечахьа а ма бой [illegible] [illegible] сатувсаш.

М. ЗАНГИЕВ.

Кагирхой кийчонга хьажар

1969 шера июне дена 1970 шера июне кхаччалца физически тIема-технически кийчонга хьажар дIадихьар ВЛКСМ Заводской Райкомо. Комсомольцаша - активисташа, юкхьаьнарча комсомольски организацей секретараша, профсоюзни комитетий председателаша, физкультуран ДОСААФ-ен организацей председателаша лоархIаме дакъа а лоацаш из хьажар дIахьош хиннача организационни комитето баь болх боккхача лоархIаме ба.

Социалистически Даьма лорае уахцIена хьажар доле кагий нахе цIехкарийн кийчонa шоай лаца дезе дакъа кхетадеш я комсомольски организацеш. Цудухьа, Советски Эскаре гIулакх де баха беза кагийнах бола 57 предприяте комсомоле гIоана вIашагIъеккхаь хурфолча салташ тIема гIулакх Iомадергдола тIема кабинеташ. тIема-технически кийчо ара ба 30 шерага кхачазa бола кагийнахи мехкарийн. Масала, Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе вIашагIъеллад радиотелефонистай кружок. Цига оборонно - массови кийчо хьажар дIахьоча юкъагI радиотеленовостий говзал кера а ерзаеш удостоверени деинад иттанешта.

Физически кийчон нормативаш дIалуча дика хьекхамаш гойтар Грозненски химкомбината, «Терек» яхача мебельни хьунбоахамеи комбината, Грозненски ремонтно - тракторни Грозненски мехкдаьтта чакхдоахачеи завеций коллективаша. Иштта дика чакхдаьлар оборонно - массови балхага хьажар, физически тIема - технически кийчон экзаменаш дIаялар «Грозэнерго» Центральни ремонтно-механически заводе.

Цу предприяте тIема-технически говзал Iомаяьй.

Хьажар дIахьоча юкъагI комсомольцехи кагирхоехи ДОСААФ-а, ДСО — комитета членаш хиннаб 90 процент, кийчбаьб спорта судахой, инструктораш - общественникаш. Массе хьалхарча комсомольски организацешка чакхъьннай кийсса топ кхоссара яхьаш. ХIаьта феврале дена май боалаца хиннача районни яхьашка дакъа лаьцад бIаьш болча наха. Города, республика яхьашка дакъа лоацаш а хиннит района сборни командаш. Нийса топ тохаран радиоспортан республикански яхьашка цхьоалагIча степена дипломи карара-кара тела кубоки йоаккхаш хьахара моттиг ялхар Заводской района командаша. Автомобильни троеборьех кхоалагIа моттиг иккхар. ХIанз июле — августе хургIолча Республикански яхьашка кийчлуш ба района сборни команда члекаш.

Укх шера ялх бетта ЦIен обороне курсашка кхоалагIча класса шоферашъ, иштта радиотелефонисташ - машинисташ, шофераш - дизелисташ, мотоциклисташ кийчбаьб. 20 сахьатах йолча программах дийша аттестатаи хьаийнад сандружинницаш. Март беттагара июне кхаччалца тайп - тайпарча спорта тайпай разряд йола нах кийчбаьб. Цул соагIа хьажар дIахьоча шера район 6 стадион, 14 футбольни площадка, 6 хьежорга топ кхувса тир кийчъяьй. Предприятешка хьалъяьй 11 баскетбольни, 29 волейбольни площадкаш, 2 хьежорга топ кхувса тир.

Дизза дакъа лаьцар хьажаре Гипрогрознефта организаце, мехкдаьтта чакхдоахача, радиотехнически завода кагирхоша. Масала, «Гипрогрознефте» учете латташ верригa а 144 комсомолец ва, царех 140 саг хьажаре дакъалоацаш хиннав. ХIаране карерзаьй тIема - технически говзал. 20 сагo - разрядаш а йоахаш спорта массехк тайпай спортивни нормаш кхоачаьяьй. Завода комсомольцаши кагирхой 146 саг ДОСААФ-а, 114 саг «Труд» ДСО членалла дIайихаб. 21 спорта судахой, спорта инструктораш кийчбаьб.

ТIема - технически говзалца юкъ боккха безам болга гучадаьккхар радио-технически завода кагирхоша а. Цига болх беш хуккагIча даькъа 20—25 шу даьнна кагирхой ба. Укх шера ялх бетта итташ радиотелефонисташ кийчбаьб укхаза, сандружинниц курсаш чакхъьхьай бIаьнеша автомашинаш мотоциклаш лелае итташ Iемаб.

Физически тIема - технически кийчон хьажара конкурсе торо хилийтар ВЛКСМ Заводской райкомо баь болх боккъонна гучабоаккхар нийсденна кхоачамбоацараш дIа а доахаш хьажаре мамогга дуккхагIа кагирхой юкъеоза. Цо иштта йиш хилийтар ВЛКСМ комитетий, ДОСААФ председателий, ФК председателий низаш вIашагIтоха а кагийча нахех мехкарийн физически кийчо чIоагIъярах цар тIема - технически специальносташ Iомаярах болх тIаборабе а.

М. ГАЙСАНОВ,
ВЛКСМ Заводской райкома секретарь.

ХАОТТАМ

Тахан республика гIалаш Грозней кIоаг - дукха моркаш а йолаш, йовхо а йоахаш. Малхбалехьара гIаьхьача боарие, цхьа-ша чIоагIа мух а хьекхаш хе хила а фегара температура республике гIолла 29—34, Грозне 31—33 градус йоаллаш йолаш хила а тарлу. ДIахорча шин дени ах буси хIозит-дукха, цкъаза ноагIа моркаш а йолаш, [illegible] лостак [illegible] гIайла, гIаьхьача боарена кхоачаш мух а хьекхаш ца хила а фатера температура буйсанна 13—18, денош 29—34 градус, лоамаш районашка 25—30 градус йоаллаш йолаш хила а тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактор
М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувIа, хьажа

19 июль

8.20 — «Юрта Iуйре» (нохчий меттала). 8.45 — Ашараш. 6.00 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.30 — «Серлало» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачай программа. 8.20 — Ашараш. 8.30 — Республика городашнейи, юрташнейи гIолла яха информационни выпуск (эрсий меттала). 8.40 — Республика городашнейи юрташнейи гIолла яха информационни выпуск (нохчий меттала). 8.50 — Республика городашнейи юрташнейи гIолла яха информационни выпуск (гIалгIай меттала). [illegible] — Москва. 16.00 — [illegible] яха передача (эрсий меттала). [illegible] — Концерт. 17.00 — «[illegible]» яха сатирически журнал (нохчий меттала). 17.[illegible] — «Къонахи» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 18.00 — Новкъастий, шун кисанех дола концерт. 18.[illegible] — [illegible] яха радиовыпуск (эрсий меттала). 19.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

18.00 — Передачай программа. 15.00 — ХIанзарча хенара сага сурт. [illegible] Самбиев (нохчий меттала). 15.15 — Кинолекъабаркой клуб. 16.35 — Концерт. 17.05 — АхбIаьшера летопись. «1984-гIа шу». 17.45 — Документальни фильм. 18.05 — Музыкальни сакъердаме программа. 18.[illegible] — Дунеи халкъашта юкъера обозрени. 19.[illegible] — Шейна, бараш! 20.00 — Интервидени. Иалей юбилейна деза ди. Вильнюсера передача. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Передачай программа. 21.[illegible] — [illegible] художественни фильм. «[illegible]». [illegible] серо.

РАДИО
19 июль

7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.20 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.30 — Хоамаш. 7.40 — Москва. 8.15 — Передачай программа. 8.20 — Шоана дукхаезача ашарий концерт. 9.00 — Москва. 15.15 — Велакъажар (эрсий меттала). 16.00 — Москва. 16.30 — Литератури нохч-гIалгIайчe яха радиовыпуск. 17.00 — «[illegible] вахаре яха радиогазета металлургий дена метаху. 17.30 — Металлургашта дола концерт. 18.30 — «Къонахи» (гIалгIай меттала). 19.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

18.00 — Передачай программа. 16.00 — [illegible] «[illegible]» хIамаш» яха художественни фильм. 16.15 — [illegible] стихаш. 16.25 — «Война и мир» яха художественни фильм. «1812-ча шу». [illegible] серо. 18.00 — Передачай программа. 18.[illegible] — [illegible] да. Дунеи халкъашта юкъера программа. 18.30 — Знание яха Iилма-популярни кинопрограмма. 19.30 — Интервидени. Иалей. [illegible] ашарий юбилейна деза ди. Ригера передача. 20.30 — Футболах бола СССР чемпионат. 21.15 — [illegible] цIерагI [illegible] Сумски [illegible] музыкальни - драматически театра спектакль.

ТАХАНИ КХОАНЕН ХУРГДА

18 июль

В. И. Ленина цIерагIара майда. 19.00. Концерт. 20.30. Хроникально - документальни кинофильмаш хьокхаргда.

В. И. Ленина цIерагIара культура ЦIа. 9.00. — 11.00. «Пионер» яха кинотеатр да болх беш. 14.00. Йоккхача зале кIирандийнахьара клуб я болх беш. «Шера бе са хьамсара моха» яха киноутешествен. 19.00. Ахканара лекторий — Дунен халкъашта юкъера дневник. Тематически кинофильмаш хьокхаргда. 19.30. Зелени театре Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода художественни самодеятельноста концерт. 20.00. Ахканарча халхара площадке — халхарий сайре.

С. М. Кирова цIерагIара культуран салоIеи парк. 11.00. —17.00 Массови площадке [illegible] совкаш. 17.00. Спортивни площадке спортивни яхьаш. Ловзаш хургья Октябрьски Заводской районий производственни коллективай командаш. 18.00. Доазол дехьа хиннача кагирхой туристически группай викалашца вIашагIкхетара сайре. Гипрогрознефта художественни самодеятельноста коллектива концерт. 19.00. Кинолекторий - «Хулигенство лелаечарца къовсам лоаттабар — еррига общественноста гIулакх» яха лекци. 21.00. Тематически кинофильмаш хьокхаргда.

Химикий культура ЦIа. 19.00. Наькъашка гIолла нийса лелара бокъонаш» яха беседа.

Н. К. Крупская цIерагIара культура Дворец. 18.00. Сийлен машинниькъахоша къахьегамхой вIашагIкхетар.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 17.30. «Сакъердамерча дунеи тIа» яха кинофестиваль.

Пролетбата цIерагIара культура ЦIа. 18.30. Советски республикай кинофестиваль. «СССР-е гIолла 10 минут» яхеи «Ташкентах [illegible]» кинофильмаш хьокхаргда.

НГНИЗ клуб. КIирандийнахьара клуб. Кинофильмаш хьокхаргда.

19 июль

В. И. Ленина цIерагIара майда. 19.00. Концерт. 20.00. Хроникально - документальни кинофильмаш хьокхаргда.

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 9.00. — 11.00. Болх беш да «Пионер» яха кинотеатр. 12.00. Йоккхача зале берий утренник. Металлурга Денна хетадьда. 18.00. Духовой оркестра концерт. 19.00. Ахканара лекторий — МекIирандийнахьара лекцеш. Металлурга Денна хетаь доклад. Тематически кинофильмаш хьокхаргда. 19.30. Зелени театре къоначча зрителa театр «Сверстники» яха спектакль. 20.00. Йоккхача зале Венгерски кагирхошцара вIашагIкхетара сайре. «Ровесники» яхача эстрадни оркестра концерт. 20.00. Ахканарча площадке — халхарий сайре.

С. М. Кирова цIерагIара культуран салоIеи парк. Нохч-ГIалгIайчени Украинаи къахьегамхошта юкъерча доттагIала хетаба сакъердам. 15.00. «Спартак» ДСО волейбольни коллективашта юкъера яхьаш. 16.00. Грозненски гарнизона духовой оркестра концерт. 17.00. Массови площадке — халхараш, ловзараш, конкурсаш, аттракционаш. 18.00. Музыкальни эстрада. Филармоне симфонически оркестра концерт. 19.00. «Королева тюльпанов» яха спектакль. 20.00. Зелени театре Украински музыкально - драматически театра Шаьлa района художественни самодеятельностая коллективая концерт. 21.00. Кинолекторий. Халкъашта юкъерча доттагIалах доле кинофильмаш хьокхаргда.

Химикий культура ЦIа. 11.00. Бераштa ловзхIа утренник.

Крупская цIерагIара культура Дворец. 10.30. Поэт Дж. Есенин Сергея творчество.

Пролетбата цIерагIара культура ЦIа. 17.00. СССР халкъашта юкъерча доттагIалах лаьца лекци. 19.00. Хьалха латтача наха йола беседа. Тематически кинофильмаш хьокхаргда.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 17.00 Живописеш графики волча В. А. Серовах йола беседа.

РЕДАКЦИ АДРЕС: г. Грозный, Ленина урамa, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-00; редактора зам. — 3-[illegible]-11; [illegible] секретара — 3-34-[illegible]; [illegible] — [illegible] — 3-40-[illegible].

«Грозненский рабочий» [illegible] типографи. Революци [illegible], 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны редактора—3-44-00; зам. редактора—3-[illegible]-11; ответственного секретаря — 3-34-[illegible]; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-40-[illegible]; отдела сельского хозяйства и писем — 3-40-[illegible].

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05140. Заказ № 3912.